

ČLANCI – ARTICLES – ARTIKEL

UDK 81'221.4

Izvorni znanstveni članak

Primljen 21.12. 2017.

Prihvaćen za tisak 17.08. 2018.

Branimir Belaj**Barbara Majdenić**

Filozofski fakultet Osijek

Pitanje klasifikatora u znakovnim jezicima

Klasifikatori u znakovnim jezicima imaju status jezične univerzalije i predstavljaju produktivne konstrukcije kojima se opisuju različiti aspekti referenta i njihova odnosa s drugim elementima scenarija. Klasifikatori se dijele u četiri skupine: na klasifikatore entiteta, klasifikatore rukovanja, klasifikatore koji označavaju oblik i veličinu objekta i na klasifikatore koji označavaju tijelo ili dio tijela. Svaka skupina klasifikatora ima shematično semantičko polje koje određuje narav konstrukcije u cjelini. Shematičan semantički pol klasifikatora entiteta može se odrediti kao [STVAR U ODNOSU], semantički pol klasifikatora rukovanja kao [STVAR KAO ELEMENT PROCESA], kod klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta semantički pol definira se kao [DIMENZIJE STVARI], a kod klasifikatora koji označavaju tijelo ili dio tijela kao [DIO STVARI]. Klasifikatore karakterizira veća razina ikoničnosti, što je primarno rezultat vizualne naravi znakovnih jezika, no izbor dijela scenarija koji će biti profiliran uvijek je arbitraran. Također, iako su produktivne konstrukcije, klasifikatori procesom leksikalizacije mogu postati leksičke jedinice.

Ključne riječi: klasifikatori; znakovni jezici; kognitivna gramatika; konceptualna integracija.

1. Uvod

Klasifikatori su konstrukcije koje već dugo uzrokuju razmirice među lingvistima koji se bave znakovnim jezicima. Njihov je status još uvijek tema brojnih rasprava, što je očigledno i iz neslaganja oko naziva. Neki su od najčešćih naziva *glagoli klasifikatori* ili *glagoli kretanja i lokacije* (Supalla 1982; 1986), *klasifikatori predikati* (Valli i Lucas 1995), *polimorfemski predikati* (Collins i Ahlgren 1990; Wallin 1990), *polisintetički znakovi* (Takkinen 1996; Wallin 1996), *polimorfemski glagoli*

(Engberg-Pedersen 1993) itd. Navedena terminološka zbrka te mnoštvo različitih definicija navode na zaključak da još uvijek nije posve jasan ni morfosintaktički status klasifikatora. Velik broj autora razlikuje oblik šake kao morfem koji predstavlja dio klasifikatora predikata (Schick 1990; Valli i Lucas 2001; Emmorey 2002; 2003). Problemi nastaju kada se sintaktički pojam predikata promatra kao morfološka činjenica. Valli i Lucas (2001: 78) objašnjavaju kako pojam predikata u ovom slučaju nije istovrijedan sintaktičkom pojmu predikata sa svim njegovim implikacijama, već je riječ o *predikaciji*; o pojmu kojim se označava puko izricanje iskaza o određenom pojmu što bi značilo da tako definiran pojam predikata ne govori ništa o morfosintaktičkoj strukturi tih konstrukcija. Tako većina autora klasifikatore promatra kao posebnu vrstu glagola unutar kojih je oblik šake tek jedan od morfema, a takav je stav prihvaćen i u ovom radu (Supalla 1982; 1986; Valli i Lucas 2001; Emmorey 2002). Nadalje, Schick (1990: 15–16) klasifikatore naziva fuzijskim, polisintetičkim konstrukcijama, a sličan stav ima i Wallin (1996) koji određene vrste klasifikatora naziva polisintetičkim znakovima. To nije jedini pokušaj ukazivanja na sličnost između strukture znakovnih jezika i strukture pojedinih govornih polisintetičkih jezika, pa tako primjerice Engberg-Pedersen (1993) ukazuje na sličnost leksikalizacijskih uzoraka između danskog znakovnog jezika i skupine govornih polisintetičkih jezika, a Aronoff i dr. (2003) ukazuju na činjenicu da je u znakovnim jezicima moguće povezati nekoliko različitih predikacija koje predstavljaju cijeli lanac radnje, a označavaju se jednim klasifikatorom, što je slično složenim konstrukcijama polisintetičkog jezika Yimas. Kada se u obzir uzme sva navedena terminološka problematika te strukturna sličnost između znakovnih i govornih polisintetičkih jezika, može se zaključiti da se naziv *klasifikator predikat* može prihvatiti jer je najfrekventniji i jer postoji duga povijest uporabe toga termina, te je stoga udomaćen u široj lingvističkoj zajednici, no on ne daje konkretnu informaciju o naravi tih konstrukcija. S obzirom na to da klasifikatore karakterizira visoka razina morfološke složenosti i da je njihova struktura u pojedinim aspektima vrlo slična strukturi govornih polisintetičkih jezika, treba uzeti u obzir i Wallinov naziv (1996) *polisintetički znak*, a daljnja istraživanja trebalo bi usmjeriti proučavanju ostalih strukturnih sličnosti između znakovnih i govornih polisintetičkih jezika.

Znakovni su jezici prirodni i izvorni jezici nacionalnih zajednica gluhih i pritom je svaki od tih jezičnih sustava potpuno samosvojan jezik, neovisan o govornim jezicima čujućih zajednica. Sukladno tomu znakovni jezici imaju vlastitu gramatiku koja se razlikuje od gramatike jezika čujućih zajednica. Znakovni jezici diljem svijeta danas imaju status priznatih jezika manjine, ravnopravnih govornim jezicima, a paralelno s tim dolazi i do razvoja lingvistike znakovnih jezika (Bradarić-Jončić 2000: 123–127). Od prvoga rada koji se bavi analizom strukture znakovnog jezika

William C. Stokoe (1960) istraživanja znakovnih jezika počinju dobivati sve veći zamah, što postupno dovodi do priznavanja znakovnih jezika kao ravnopravnih jezicima čujućih, redefinirajući njihov status u društvu. Usprkos tomu još uvijek postoje brojne predrasude o znakovnim jezicima koje se odnose na vjerovanja unutar zajednica čujućih, a često obuhvaćaju koncepte negramatičnosti, univerzalnosti, potpune slikovitosti, primitivnosti i slično (Milković 2012: 1–2). Brojni autori naglašavaju potrebu znanstvenijeg i točnijeg pristupa znakovnim jezicima, a temelj takva pristupa leži u napuštanju laičkih mitova. Ovdje su neki od najčešćih mitova o znakovnim jezicima (Emmorey 2002; Johnston i Schembri 2007; Milković 2012):

1. Znakovni je jezik univerzalan.
2. Znakovni je jezik pantomima, odnosno samo mimika i geste.
3. Znakovnim jezikom mogu se izraziti samo konkretne misli.
4. Znakovni jezik vizualna je reprezentacija govornoga jezika.
5. Ručna abeceda jest znakovni jezik.

Znakovni jezik nije univerzalan sustav sporazumijevanja koji koriste sve zajednice gluhih, već su znakovni jezici, jednako kao i govorni, nacionalni jezici zajednica gluhih koji se razvijaju neovisno jedan o drugom. Međutim postoji međunarodni znakovni jezik (*International Signs*) ili *Gestuno*, umjetno stvoreni znakovni jezik koji funkcionira kao svojevrstan vizualni esperanto i koristi se na međunarodnim skupovima i u sličnim, prije svega službenim, situacijama, no gluhi ga koriste puno rjeđe od čujućih.

Znakovni jezici nisu pantomima. Od pantomime ih razlikuje vrlo sustavno i ograničeno korištenje prostora za artikulaciju, što kod pantomime nije slučaj. Također, pantomima dopušta kretanje cijeloga tijela kao i kretanje bilo kojeg dijela tijela, dok je kod znakovnih jezika artikulacija ograničena na prostor od vrha glave do malo ispod struka, tzv. *prostor znakovanja*. Osim toga znakovni jezici imaju kompleksnu, hijerarhijski uređenu strukturu koja nije karakteristična za pantomimu.

Arbitrarnost omogućava prenošenje apstraktnih ideja u znakovnim jezicima jednako kao i u govornim i upravo zbog tog obilježja jezika moguće je stvaranje novih znakova čiji je broj neograničen i otvoren komuniciranju novih spoznaja. Poruke se mogu odnositi na objekte i događaje koji nisu u neposrednoj blizini, koji pripadaju prošlosti, koji ne postoje u stvarnosti, a mogu sadržavati i lažne ili besmislene informacije jednako kao i u govornim jezicima.

Znakovni je jezik samostalan gramatički sustav koji se razvija neovisno o govornom jeziku većinske zajednice i nije isto što i simultana znakovno-govorna ko-

munikacija. Simultana znakovno-govorna komunikacija oblik je komunikacije u kojem govorni jezik istovremeno prate leksičke jedinice znakovnoga jezika. Takve su sustave komunikacije razvili čujuć i za lakšu komunikaciju s gluhima. No to nisu potpuni jezični sustavi kao znakovni. Simultana znakovno-verbalna komunikacija od znakovnih jezika posuđuje leksik, a redosljed znakova u rečenici prati strukturu govornih jezika. Osim toga nedostaje im i facijalna gramatika – pokreti i položaj usana, obrva, glave, smjer pogleda, naginjanje tijela itd. koji u znakovnim jezicima prenose gramatičku informaciju.

Ručne abecede vizualna su reprezentacija abeceda govornih jezika pri čemu oblik šake predstavlja pojedino slovo. Broj znakova ručnih abeceda jednak je broju slova te stoga varira od jezika do jezika. Ručne se abecede dijele na jednoručne i dvoručne i njima je moguće napisati bilo koju riječ ili rečenicu, no to nije komunikacijski ekonomično pa imaju status pomoćnih sredstava u komunikaciji. Najčešće se koriste u situacijama kada su u pitanju neologizmi, tehnički ili stručni izrazi ili kada je riječ o osobnim imenima (Bradarić-Jončić 2000; prema Pribanić i Milković 2008: 3–6).

2. Teorijsko-metodološki okvir

Rad se temelji na pregledu općih značajki klasifikatora u znakovnim jezicima te na gramatičkoj i semantičkoj analizi takvih konstrukcija. Nakon temeljnih napomena o u literaturi uglavnom prihvaćenoj podjeli klasifikatora u znakovnim jezicima (3.1.) posvetit ćemo se njihovoj morfosintaktičkoj i semantičkoj analizi (3.2., 3.3.). Morfološka se analiza uglavnom oslanja na radove Emmorey (2002; 2003) i Supalle (1982; 1986), a sintaktičko-semantička analiza vodi se postavkama kognitivne lingvistike, posebice kognitivne gramatike (Langacker 1987; 1991; 2008), jer smatramo da su upravo neke od temeljnih kognitivnogramatičkih postavaka dobro primjenjive i na analizu morfosintaktičkih i semantičkih kategorija znakovnih jezika, posebice klasifikatora. Opisat ćemo neke od temeljnih kognitivnolingvističkih principa koji će poslužiti kao teorijska podloga za kasniju analizu klasifikatora i opis pojedinih vrsta klasifikatora u znakovnim jezicima U tom smislu klasifikatore ćemo u prvom redu promatrati iz perspektive odnosa lika i pozadine i odnosa shematičnosti i specifičnosti. Bit će riječi i o sintagmatskim aspektima ustroja konstrukcija koje sadrže klasifikatore, odnosno o njihovu sintaktičkom statusu u okviru konstrukcija višega reda, a svakoj ćemo vrsti klasifikatora odrediti i semantički pol. Posebna će pozornost biti posvećena i ikoničnosti u znakovnim jezicima jer govorne zajednice koje ne poznaju lingvističku narav znakovnih jezika prečesto pretpostavljaju da znakovne jezike karakterizira potpuna ikoničnost. S druge strane, lingvi-

sti koji se bave znakovnim jezicima često u potpunosti izbacuju ikoničnost iz opisa, što također narušava konzistentan opis znakovnih jezika. Osnovna je teza rada da se sve vrste klasifikatora mogu svesti na shematičan semantički pol koji objedinjuje sva specifična značenja konstrukcija u uporabnom kontekstu. Načini nastajanja klasifikatora bit će objašnjeni teorijskim modelom konceptualne integracije (3.4.) (Fauconnier i Turner 2002), a nakon toga bit će pojašnjen proces leksikalizacije klasifikatora u znakovnim jezicima (3.5.). Na kraju rada bit će uspoređeni uporabni konteksti klasifikatora u nekolicini znakovnih jezika.

3. Rasprava

3.1. Podjela klasifikatora

U znakovnim jezicima razlikujemo tri osnovne skupine glagola – *jednostavne glagole* (engl. *plain verbs*), *glagole sročnosti* (engl. *agreement verbs*) i *glagole prostora* (engl. *spatial verbs*). Klasifikatori se pojavljuju isključivo kao podvrsta glagola prostora. Jednostavni glagoli i glagoli prostora nemaju fleksiju za lice i broj, ali glagoli prostora nose informaciju o položaju objekta unutar glagola te mogu imati fleksiju za sredstvo i objekt kada je riječ o glagolima rukovanja (engl. *handling verbs*), a koji su podvrsta glagola prostora (Padden 1990: 43; Ujević 2012: 3). Klasifikatori su kompleksne konstrukcije u kojima oblik šake ima status morfema,¹ pokret i lokacija šake mogu specificirati kretanje i položaj referenta, a koriste se za označavanje kretanja i položaja objekata i ljudi ili za opisivanje veličine i oblika objekta (Emmorey 2002: 21). Tako primjerice neki klasifikatori označavaju vizualno-geometrijske karakteristike objekta, npr. označavaju jesu li okrugli ili ravni, a drugi pak označavaju apstraktnu semantičku kategoriju objekta, npr. čovjeka ili životinju. S druge strane pojedini klasifikatori indirektno označavaju objekt označavajući sredstvo koje manipulira objektom. Različiti se klasifikatori mogu kombinirati s istom imenicom kako bi se fokus stavio na različite karakteristike referentnog objekta i tijekom razgovora moguće je izmijeniti čak nekoliko klasifikatora uz istu imenicu (Supalla 1982: 33).²

Jednu od najiscrpnijih podjela klasifikatora donosi Supalla (1982) te ih dijeli u sljedeće četiri skupine:

¹ U literaturi se (npr. Schick 1990; Valli i Lucas 2001; Emmorey 2002; 2003) razlikuje *classifier handshape*, odnosno tzv. klasifikatorski oblik šake i *classifier predicate*. Klasifikator predikat predstavlja složenu konstrukciju u kojoj je klasifikatorski oblik šake samo jedan od elemenata.

1. klasifikatori entiteta (engl. *whole entity classifiers*)
2. klasifikatori rukovanja (engl. *handling/Instrument classifiers*)
3. klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu predmeta (engl. *size and shape specifiers*)
4. klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela entiteta (engl. *body part classifiers*).

Navedene skupine imaju vlastite podskupine pa primjerice među klasifikatorima oblika i veličine objekta razlikujemo statične (engl. *Static SASS*) i pomične klasifikatore (engl. *Tracing SASS*), a klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela imaju podskupinu klasifikatora koji označavaju udove (engl. *limb classifiers*) i sl., a u nastavku će te vrste klasifikatora biti detaljnije opisane.

Klasifikatore je u govornim jezicima prvi sustavno opisao Allan (1977). Prema njemu su klasifikatori afiksi koji nose značenje u smislu da označavaju istaknuta opažena ili pripisana obilježja entiteta na koji se imenica odnosi (Allan 1977: 285). U govornim jezicima klasifikatori su karakteristični za jezike istočne Azije i Oceanije i upotrebljavaju se u svrhu organizacije izvanjezične stvarnosti u konceptualno lakše dostupne kategorije, odnosno u svrhu kategorizacije imenica na temelju pojedinih istaknutih karakteristika. U tim jezicima postoji velik broj klasifikatora, primjerice u japanskom ih je više od 400, ali ih je u aktivnoj uporabi tek stotinjak (Matovac 2007: 217). Matovac (2007)³ nudi sustavan opisa klasifikatora u japanskom, pri čemu izdvaja nekolicinu kako bi pokazao da su klasifikatori konstrukcije koje podliježu temeljnim principima ljudske organizacije izvanjezične stvarnosti poput teorije prototipa, konceptualne metafore i metonimije te shematizacije. Klasifikator *-hon* u japanskom jeziku označava duge, tanke i okrugle predmete, tj. koristi se kada se govori o olovkama, svijećama, štapovima i predmetima slična oblika (Lakoff 1987). To su prototipni članovi kategorije *-hon*, no postoje i oni ne tako reprezentativni primjerci koji su motivirani prototipovima i zauzimaju mjesto na samoj periferiji kategorije. Primjerice u pojedinim se japanskim borilačkim vještinama kao jedna od osnovnih sastavnica koriste štapovi, pa je stoga izbor klasifikatora *-hon* logičan. S druge strane isti se klasifikator upotrebljava i kada je riječ o telefonskim pozivima gdje su tanke i okrugle telefonske žice metafora za komunikaciju, odnosno za telefonski poziv (Matovac 2007: 218–221). Nadalje, klasifikator *-hai* prototi-

³ Matovac (2007) za japanske klasifikatore upotrebljava naziv *brojači* jer nisu samostalne riječi, već su vezane uz broj što je posljedica nepostojanja kategorije broja u japanskom jeziku. No iako kvantifikacija jest jedna od funkcija tih klasifikatora, ona nipošto nije i jedina. Japanski klasifikatori upućuju i na pripadnost semantičkoj klasi utemeljenoj na pojedinim istaknutim obilježjima koja dijele svi pripadnici iste klase. Stoga bi prikladniji naziv bio *numerički klasifikatori* koji predlažu Allan (1977), Aikhenvald (2000), Grinevald (2000) i drugi.

pno označava posude napunjene tekućinom, ali se koristi i kod klasificiranja neprototipnih imenica kao što su primjerice lignje, sipe, hobotnice i brodovi. Japanci su kao narod koji je navikao na život uz različita morska bića dobro upoznati s obrambenim mehanizmom pojedinih morskih glavonožaca koji im omogućava ispuštanje crnila kada su u opasnosti te ih koncipiraju kao spremnike za crnilo što ih također svrstava u kategoriju *-hai* (Matovac 2007: 224).

Čimbenici koji uvjetuju kombiniranje klasifikatora s imenicama brojni su i složeni i vječna su tema jezikoslovnih rasprava, ali važno je napomenuti da je upotreba klasifikatora često pragmatički uvjetovana, primjerice stilom pisanja ili izborom usmenog oblika (Matovac 2007: 217).

3.2. Kognitivna gramatika i znakovni jezici

U znakovnim jezicima prostor se pojavljuje kao jedan od osnovnih elemenata svake strukture, a načini na koje znakovni jezici koriste prostor predstavlja plodno tlo za kognitivnolingvistička istraživanja. Jedna od najznačajnijih osobina kognitivnolingvističkog opisa jest i vrlo visok stupanj zastupljenosti vizualne percepcije u gramatičkom opisu. Kognitivna će gramatika kao model opisa utemeljen na uporabi i konceptualnom pristupu značenju pokušati objasniti pojedine konceptualnosemantičke aspekte koji su dosad u opisima klasifikatora bili potisnuti na margine. Prvi je korak objašnjavanje nekih od temeljnih kognitivnih mehanizama koji su u samoj srži ljudskog kodiranja izvanjezične stvarnosti, kao što su odnos lika i pozadine, odnos shematičnog i specifičnog i sl. Dosadašnja su istraživanja znakovnih jezika uočila da znakovni i govorni jezici prate vrlo slične razvojne obrasce. Navedena generalizacija jedan je od razloga zbog kojih lingvisti često krivo tumače pojedine aspekte znakovnih jezika automatski pretpostavljajući sličnost s govornim jezicima. Jedna je od najčešće krivo interpretiranih jezičnih činjenica ikoničnost. Iako lingvisti pronalaze sve više dokaza o sveprisutnosti ikoničnosti u govornim jezicima, ikoničnost se u znakovnim jezicima dugo potiskivala (Wilcox 2004: 120). U tradicionalnoj se lingvistici znakovnih jezika na ikoničnost gledalo kao na izravan odnos između lingvističke forme i izvanjezične stvarnosti. Tako je u pojedinim fazama razvoja lingvistike znakovnih jezika ikoničnost imala status nepotrebne činjenice koja bi mogla narušiti ugled i konzistenciju lingvistike znakovnih jezika kao znanstvene grane te znakovnih jezika kao jezika. Lingviste je ujedinjavao prešutan stav da bi priznavanje ikoničnosti u znakovnim jezicima ujedno bilo i priznanje da znakovni jezici nisu „pravi“ jezici, odnosno da zasigurno nisu pravi jezici poput govornih te im se dodavao predznak primitivnosti (Valli i Lucas 2001: 5). Logičan je stav bio u potpunosti izbaciti ikoničnost iz opisa znakovnih jezika, što je

sedamdesetih i osamdesetih godina prošloga stoljeća rezultiralo brojnim radovima koji su diskreditirali integralan status ikoničnosti na svim razinama jezičnog opisa (Wilcox 2004: 121). Jedan od najznačajnijih pobornika takva pristupa ikoničnosti jest i Supalla (1982), koji je zbog relativno slabe zastupljenosti ikoničnosti u govornim jezicima isto pretpostavio i za znakovne jezike. Razlog zbog kojeg je ikoničnost u govornim jezicima zastupljena u puno manjoj mjeri vrlo je jednostavan i posljedica je činjenice da većina fenomena nema karakterističan zvuk koji bi motivirao lingvističku formu. Primjerice kod onomatopeje sadržaj izravno motivira formu; glasanje psa motivira lingvističko kodiranje toga sadržaja, no primjerice stol, čaša ili automobil nemaju nikakvo auditivno obilježje koje bi motiviralo formu, odnosno trodimenzionalna stvarnost ne može se ikonički prikazati preko jednodimenzionalnog sekvencijalnog medija zvuka, a što nije slučaj sa znakovnim jezicima (Taub 2001: 3). Druga bitna karakteristika koja znakovnim jezicima osigurava veću razinu ikoničnosti jest strukturna simultanost koja proizlazi iz vizualne prirode znakovnih jezika. Znakovni jezici, za razliku od govornih, imaju sposobnost paralelne produkcije različitih i simultano prisutnih informacija. Sherman Wilcox (2004) jedan je od najznačajnijih pobornika teze da znakovne jezike karakterizira još veća razina ikoničnosti jer vidljivi pokreti manualnih artikulatora imaju veći semiotički potencijal od pretežno nevidljivih pokreta vokalnog trakta. Problemi nastaju kada se na arbitrarnost i ikoničnost gleda kao na dvije potpuno oprečne činjenice jezičnog sustava. Stav da su ikoničnost i arbitrarnost međusobno isključive činjenice proizlazi iz pretpostavke da ikoničnost podrazumijeva potpunu predvidljivost, tj. ako je forma ikonična tada bismo morali biti u mogućnosti predvidjeti značenje iz forme i obrnuto. Stoga Wilcox (2004) predlaže model kognitivne ikoničnosti koji predlaže drugačiji pogled na odnos arbitrarnosti i ikoničnosti. Kognitivna je ikoničnost model prema kojem arbitrarnost i ikoničnost nužno zajedno koegzistiraju u sustavu, a utemeljena je na osnovi modela kognitivne gramatike (Langacker 1987; 1991) prema kojem se fonološki i semantički pol nalaze unutar istog multidimenzionalnog konceptualnog prostora. U govornim se jezicima semantički i fonološki polovi simboličkih struktura nalaze na različitim stranama konceptualnog prostora, a kod znakovnih jezika fonološki i semantički pol nalaze se u istom području u konceptualnom prostoru, što rezultira smanjenom arbitrarnošću (Wilcox 2004). Nastanak ikoničkih struktura nije nipošto nasumičan i neorganiziran proces, već slijedi točno određen uzorak.

Emmorey (2002) u svom radu predstavlja model kreiranja ikoničkih struktura na primjeru iz ASL-a. Proces se sastoji od tri koraka. Prvi je korak izbor prizora (engl. *image selection*), nakon toga slijedi shematizacija (engl. *schematization*) izabranog prizora na parametre koje je moguće prikazati u jeziku i posljednji je korak kodira-

nje (engl. *encoding*), tj. izbor prikladne forme koja će obuhvatiti sva relevantna obilježja (Taub 2001: 44). Izbor oblika šake 5 za označavanje krošnje i podlaktice za označavanje debla isprva se čini kao logičan izbor, no tomu je tako jer je listopadno drvo s razgranatom krošnjom i prepoznatljivim deblom prototipan primjerak u kulturi kojoj pripadamo te bi pripadnost drugoj kulturi koja se susreće s primjerice vazdazelenim drvećem rezultirala drugačijim izborom. Iz navedenog proizlazi da je neovisno o količini ikoničkog potencijala pojedinog scenarija, izbor lingvističke forme uvijek arbitrarano i utemeljen na enciklopedijskom znanju zajednice. Klasifikatori su strukture koje na prvi pogled karakterizira puno viša razina ikoničnosti od leksičkih znakova, što je i logično jer su klasifikatori produktivne jedinice koje se mijenjaju ovisno o karakteristikama referenta na koji se odnose. Klasifikatori posjeduju mogućnost izravnog prenošenja specifičnih karakteristika referenta, što s leksičkim znakovima nije moguće. Iako klasifikatori posjeduju višu razinu ikoničnosti od leksičkih znakova, sama pripadnost jezičnom sustavu potvrđuje i prisutnost arbitrarosti, odnosno kada bi klasifikatore karakterizirala potpuna ikoničnost bez arbitrarosti, tada bi riječ bila o pantomimi, a ne o jeziku.

Generalizacija predstavlja jednu od najosnovnijih ljudskih kognitivnih sposobnosti i uvelike ovisi o ljudskoj sposobnosti konstruiranja shema. Shema funkcionira kao apstraktna oznaka koja je kompatibilna sa svim članovima kategorije koju definira i predstavlja strukturu koja apstrahira zajednička obilježja članova kategorije, a varijanta nasljeđuje obilježja sheme i detaljnije ju ostvaruje (prema Langacker 1987 i Belaj i Tanacković Faletar 2014: 47). *Odnos shematičnosti i specifičnosti* opisali su brojni lingvisti koji se bave govornim jezicima, no nešto je manje radova koji se bave tim odnosom u znakovnim jezicima. Ako odnos shematičnosti i specifičnosti predstavlja jedan od osnovnih mehanizama na čijim temeljima počiva jezično kodiranje, mora biti zastupljen i u znakovnim jezicima te se postavlja pitanje kakva je narav klasifikatora⁴ u znakovnim jezicima kada se govori o odnosu shematičnog i specifičnog? Pogledajmo primjere (1–3):

- (1) *Labrador je u dvorištu.*
- (2) *Pas je u dvorištu.*
- (3) *Sisavac je u dvorištu.*

Ako u govornim jezicima u konkretnom iskazu upotrijebimo leksem *labrador*, on će automatski podrazumijevati sve shematičnije koncepte poput *psa* i *sisavca*,

⁴ Analiza strukture klasifikatora rađena je samo na temelju klasifikatora entiteta, a ostale su vrste izostavljene zbog ekonomičnosti.

odnosno ako u rečenici varijantu⁵ zamijenimo nekim shematičnijim konceptom, dobit ćemo rečenicu manje obavijesnosti, no ona će i dalje biti razumljiva. S klasifikatorima u znakovnim jezicima situacija nije takva. Naime ako se u nekom iskazu pojavi klasifikator, u istom tom iskazu mora biti i referent na koji se taj klasifikator odnosi. Referent može izostati samo ako je fizički prisutan ili ako je poznat iz neposrednog konteksta (Slika 1). Takav zaključak ne čudi kada znamo da je jedna od značajnih funkcija klasifikatora (svih osim klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta) i mogućnost praćenja referenta (engl. *reference tracking*) i njegovo identificiranje (Quer 2017: 689). Mogućnost klasifikatora da prate referente od iznimne je pragmatičke važnosti jer doprinosi ukupnoj koheziji iskaza (Quer 2017: 722).

Slika 1. Prikaz konstrukcije *Muškarac hoda kružnom putanjom unutar kuće* (modificirano prema Tang 2003: 157)

⁵ Kognitivna gramatika razlikuje pojmove tipa, podtipa i varijante. Tip predstavlja potencijalnu veličinu čija se konceptualizacija odvija u shematičnom prostoru tipa, tj. tip je ono za što postoji mogućnost da bude realizirano u konkretnom trenutku i na konkretnom mjestu. Varijanta je pak aktualna veličina, tj. nešto što je ostvareno na specifičnom mjestu u domeni varijantnosti. Varijante su s podtipovima povezane preko odnosa shematičnosti i specifičnosti pa kao što su podtipovi specifični u odnosu na tipove koje elaboriraju, tako su i varijante specifične u odnosu na podtipove. Pojam varijantnosti prilično je složen i ovisno o pristupu leksem *labrador* može se smatrati i podtipom i varijantom. Leksem *labrador* predstavljao bi podtip jer za razliku od primjerice leksema *Bongo* nije smješten u točno određeni prostor jasno određenih granica u domeni varijantnosti (leksem *Bongo* odnosi se na točno određenu jedinku i lociranjem na specifičnom mjestu u domeni varijantnosti predstavlja maksimalnu ekstenziju tipa ili varijantu). Tako definirana varijanta predstavlja varijantu u užem smislu. S druge strane, s obzirom na to da su podtipovi specifični u odnosu na tipove koje elaboriraju, mogu se smatrati varijantama svojih tipova, a takve se varijante nazivaju varijantama u širem smislu. U tom bi slučaju leksem *labrador* predstavljao varijantu. (usp. Belaj i Tanacković Faletar 2014: 120–121).

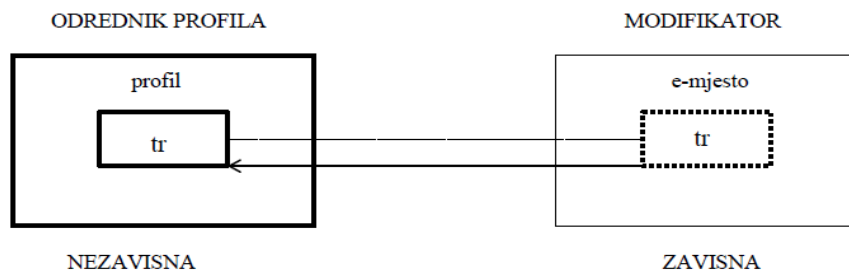
Slika 1 prikaz je rečenice iz znakovnog jezika Hong Konga (HKSL). Prvi je znak leksička jedinica koja označava muškarca, drugi je znak leksička jedinica koja označava kuću, a treći je element klasifikator kojim se označava odnos između kuće i muškarca te smjer i način muškarčeva kretanja. Kada bi se odznakovao samo klasifikator bez prethodnih referenata, iskaz ne bi bio razumljiv jer klasifikator ne nosi dovoljno semantičkih informacija koje bi rezultirale prepoznavanjem desne ruke znakovatelja kao muškarca i lijeve kao dijela kuće, što s govornim jezicima nije slučaj, tj. upotreba shematičnije jedinice na mjestu specifičnije rezultira samo manjom obavijesnošću, a ne nerazumijevanjem. Iz navedenog proizlazi da su oblici šake unutar klasifikatora strukture koje su shematične u odnosu na leksičke jedinice koje predstavljaju (npr. klasifikator CL:VOZILO shematičan je u odnosu na leksičke jedinice kao što su AUTOMOBIL, AUTOBUS, BICIKL i sl.), ali se od shematičnih jedinica u govornim jezicima razlikuju u stupnju semantičke stabilnosti. U govornim su jezicima i shematičnije i specifičnije strukture leksičke jedinice, dok to u znakovnim jezicima nije slučaj. Klasifikatori su produktivne jedinice koje predstavljaju ikonički, supstitucijski prikaz scenarija, ali nisu leksičke jedinice, što uvjetuje nižu razinu semantičke stabilnosti. Nadalje, prilikom znakovanja primatelj poruke prvo dobiva informaciju o muškarcu i kući, ali ne dobiva apsolutno nikakvu informaciju o naravi odnosa između dvaju entiteta. Kako bi se specificirao odnos između entiteta, znakuje se klasifikator. To bi značilo da klasifikatori nisu u potpunosti samostalne konstrukcije u semantičkom smislu, tj. iako predstavljaju ikoničku reprezentaciju cijeloga koncepta, određeni su elementi scenarija defokusirani, što rezultira slabijom semantičkom stabilnošću. Klasifikatori su konceptualno ovisni o svojim referentima i predstavljaju prikaz konceptualnog scenarija nastalog u umu interpretatora. Ako se klasifikatorima pristupa iz semantičke perspektive, nužno je pristupiti svakom elementu konstrukcije pojedinačno jer za razliku od leksičkih jedinica elementi unutar klasifikatora zadržavaju vlastito značenje. Svaki je klasifikator moguće rastaviti na oblike šake i morfeme pokreta. U konkretnom su primjeru na slici 1 vidljivi oblik šake Y, oblik šake B i kružni pokret dominantne šake. S obzirom na to da svaki taj element ima samostalno značenje koje se ne gubi unutar konstrukcije, svaki je element potrebno analizirati zasebno. Svaki odnos minimalno dviju jedinica nužno podrazumijeva odnos *konceptualne (ne)zavisnosti*, odnosno u svakoj će složenoj strukturi jedna simbolička jedinica biti nezavisna, a druga zavisna (usp. npr. Langacker 1991: 436; Langacker 2008: 203; Belaj i Tanacković Faletar 2014: 177). Kako su klasifikatori produktivne konstrukcije čiji dijelovi zadržavaju vlastito značenje, ne može se reći da je cijeli klasifikator zavisna sastavnica koja je u odnosu s nekom nezavisnom sastavnicom, već su pojedini elementi klasifikatora zavisne sastavnice. U konkretnom primjeru strukture MUŠKARAC KUĆA

CL: MUŠKARAC-HODA-KRUŽNOM-PUTANJOM-UNUTAR-KUĆE unutar klasifikatora oblikom šake Y i oblikom šake B označavaju se entiteti *muškarac* i *kuća* i samo su ti elementi konstrukcije zavisne sastavnice koje zahtijevaju elaboraciju preko odnosa s nekom nezavisnom sastavnicom. Nezavisne su sastavnice u ovom slučaju leksičke jedinice MUŠKARAC i KUĆA koje prethode klasifikatoru. Belaj i Tanacković Faletar (2014) navode da status nezavisnih sastavnica u hrvatskom jeziku imaju nominalni profili (imenice i rubno zamjenice), a status zavisnih sastavnica pripada relacijskim predikacijama (glagolima, pridjevima, prijedlozima i prilozima). Sukladno tome leksičke bi jedinice *muškarac* i *kuća* iz ove analize pripadale nominalnim profilima, što nedvojbeno i jesu, a elementi klasifikatora pripadali bi relacijskim predikacijama. U konkretnom je primjeru pokretom šake označen način muškarčeva kretanja i taj element konstrukcije odgovara prototipnom procesu, odnosno glagolu. Postavlja se pitanje kakva je priroda oblika šake Y i oblika šake B koji u konstrukciji predstavljaju muškarca i kuću? Kako su leksička jedinica MUŠKARAC i oblik šake Y kojim se unutar klasifikatora označava muškarac elementi koji se moraju pojaviti zajedno da bi razumijevanje bilo moguće, logična je pretpostavka da su one u nekoj vrsti odnosa. S obzirom na to da je leksička jedinica MUŠKARAC semantički stabilna i u potpunosti obavijesna, u konstrukciji će imati ulogu nezavisne sastavnice, a oblik šake Y predstavljat će element koji je o njoj ovisan. Leksička jedinica MUŠKARAC odrednik je profila (glava) koji je s oblikom šake Y unutar klasifikatora u odnosu modifikacije. U tom bi slučaju oblik šake Y predstavljao modifikator. U slučaju modifikacije mjesto elaboracije shematični je trajektor modifikatora koji elaborira imenički odrednik profila. Tako bi u konkretnom primjeru oblik šake Y unutar klasifikatora predstavljao modifikator koji otvara mjesto elaboracije koje ima elaboracijski potencijal i odgovarao bi shemi prikazanoj na slici 2.

O modifikatorskoj funkciji oblika šake unutar klasifikatora u švedskom znakovnom jeziku govore i Bergman i Wallin (2003) te navode da je o modifikaciji riječ samo u slučajevima u kojima je fokus na identifikaciji referenta. U tim se slučajevima nemanualna obilježja⁶ prenose s imenice na modifikator, forma je reducirana i najčešće se pojavljuju u konstrukcijama s egzistencijalnim glagolima.

⁶ Nemanualna obilježja ili tzv. facijalna gramatika bitno je obilježje znakovnih jezika, no u ovom će radu biti izostavljena zbog ekonomičnosti.

Slika 2. Shematični prikaz modifikacije u kognitivnoj gramatici
(Belaj i Tanacković Faletar 2014: 181)

Za razliku od oblika šake u funkciji modifikatora, oblici šake koji se pojavljuju kao dijelovi predikata imaju vlastita nemanualna obilježja, forma im je razvedenija, morfološki su složeniji i koriste se za opisivanje radnje. Semantičkim rječnikom govoreći, oblik šake u funkciji modifikatora u prvi plan stavlja identifikaciju referenta, a kod oblika šake kao dijela predikata referent je u potpunosti potisnut i funkcionira tek kao baza za znakovanje i konceptualizaciju procesa. Nakon što je utvrđeno da oblik šake kojim se označava referent pripada predikatu i ipak nije modifikator nominalnog profila, treba odgovoriti na pitanje kakva je točno njegova funkcija unutar predikata? Može se reći da oblik šake kojim se označava entitet unutar klasifikatora funkcionira kao proforma koja ima anaforičku ulogu i značenski je ovisna o svom referentu. Kod oblika šake u potpunosti su defokusirana specifična značenska obilježja referenta i on upućuje tek na pripadnost određenoj kategoriji entiteta kako bi se fokus mogao staviti na sam proces izražen pokretom šake. S druge strane konstrukcija je na govorni jezik prevedena kao *Muškarac hoda kružnom putanjom unutar kuće*, što bi značilo da je *unutar kuće* mjesni adverbijal. U govornim jezicima svakako jest, no ta konstrukcija u znakovnim jezicima ima nešto drugačije karakteristike. U konkretnom se primjeru iz znakovnog jezika oblikom šake B unutar klasifikatora označava kuća koja predstavlja referentnu točku na temelju koje će se odrediti položaj entiteta, a značenje intralokalnosti proizlazi iz odnosa oblika šake Y kojim se označava muškarac i oblika šake B kojim se označava kuća te je ovdje riječ o supstitucijskom prikazu scenarija koji je rezultat više razine ikoničnosti u znakovnim jezicima. Značenja koja u govornim jezicima nose mjesni adverbijali u znakovnim se jezicima ikonički prikazuju pomoću klasifikatora.

Odnos lika i pozadine jedan je od najznačajnijih koncepata proizašlih iz područja geštaltističke psihologije (usp. Belaj i Tanacković Faletar 2014: 249–255) prema kojemu nešto predstavlja lik ako se izdvaja iz okoline koja ga okružuje. Tako će se tek mali dio prizora koji privlači pozornost promatrača istaknuti, a ostatak prizora ostat će potisnut u svijesti i imat će funkciju pozadine. Takav je kognitivni me-

hanizam značajan i za kognitivnu gramatiku koja je model utemeljen na uporabnom kontekstu, odnosno govornikovo je viđenje i strukturiranje događaja iz izvanezične stvarnosti presudno za pravilno gramatičko kodiranje situacije. U kontekstu kognitivne lingvistike termini *lik* i *pozadina* najčešće se zamjenjuju nazivima trajektor (engl. *trajectory*) i orijentir (engl. *landmark*) (Langacker 1987; 1991; 2008).⁷ Trajektor i orijentir temeljni su elementi svake konceptualne strukture i odražavaju prostornu narav ljudske konceptualizacije, a razlikuju se u nekolicini vrlo značajnih odrednica; trajektor je obično manjih dimenzija, veće pokretljivosti, geometrijski je jednostavniji i kraće je prisutan u svijesti, a orijentir služi kao referencijska točka za vrednovanje trajektora i karakteriziraju ga veće dimenzije, manja pokretljivost, geometrijski je složeniji i otprije je prisutan u svijesti (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 43). Tako primjerice u rečenici *Šalica je na stolu* šalica predstavlja trajektor ili lik prvoga plana, a stol služi kao referencijska točka u odnosu na koju se vrednuje šalica i predstavlja orijentir. Znakovni jezici zbog svoje vizualne prirode omogućavaju simultanu produkciju trajektora i orijentira, što u govornim jezicima nije moguće zbog auditivne naravi jezika koja nužno zahtijeva sukcesivnu produkciju pojedinih elementa unutar konstrukcije. Simultana produkcija trajektora i orijentira moguća je zato što znakovni jezici na raspolaganju imaju dva manualna artikulatora, koji neovisno jedan o drugome predstavljaju različite aspekte konceptualnog scenarija. U dvoručnim će scenarijima trajektor biti izvođen dominantnom rukom kojom se znakuju konceptualno istaknutiji elementi scenarija koji su obično veće pokretljivosti i manjih dimenzija, a nedominantna ruka predstavlja će orijentir. Ako se želi prikazati izvođenje dvoručne konstrukcije s dvama klasifikatorima, desna će ruka znakovatelja biti dominantna i označavat će trajektor scenarija, a lijeva će ruka biti nedominantna i označavat će orijentir. Na slici 3 prikazano je izvođenje dvoručne konstrukcije s dvama klasifikatorima, pri čemu je desna ruka znakovatelja dominantna i označava trajektor scenarija, a lijeva je ruka nedominantna i označava orijentir. Nakon postavljanja orijentira u scenarij, znakuje se trajektor kojem orijentir služi kao referencijska točka na temelju koje se određuje veličina, položaj i kretanje trajektora. U navedenom je slučaju riječ o obliku šake bent-5 kojim se označava oblik čaše koja se potom postavlja na podlogu označenu nedominantnom rukom.

⁷ Langackerovi pojmovi trajektora i orijentira istovjetni su pojmovima lika (engl. *figure*) i pozadine (engl. *ground*) koje upotrebljava Talmy (2001). S obzirom na to da je lik konceptualno istaknutiji od pozadine, Talmy (2001) ga još naziva i primarnim objektom, a pozadinu koju karakterizira defokusiranost unutar scenarija naziva sekundarnim objektom.

Slika 3. 'čša na stolu'

LR: CL-B: tvrda-podloga

DR: CL-bent-5: čša-stoji (modificirano prema Ujević 2012: 33)

Što se tiče usvajanja klasifikatora, istraživanja o usvajanju jezika govore u prilog tezi o njihovoj složenosti. Sva dosadašnja istraživanja pokazuju da usvajanje klasifikatora ne završava sve do kasnoga djetinjstva. Tako Schick (1990) dolazi do zaključka da djeca počinju koristiti sustav klasifikatora u ASL-u u dobi između 4 i 6 godina iako inicijalno s mnoštvom grešaka (Schick 1990; prema Morgan i Woll 2007). Morgan i Woll (2007) navode kako u BSL-u (*British sign language*) problemi s izborom prikladnog klasifikatora prestaju u dobi od 5 ili 6 godina, ali djeci probleme nastavljaju zadavati složene sintaktičke konstrukcije u kojima se klasifikatori pojavljuju. U klasifikatorima koji se izvode dvjema rukama djeca nemaju problema s izvođenjem klasifikatora koji predstavlja lik, ali dolazi do čestih pogrešaka u izvođenju klasifikatora koji predstavljaju pozadinu, što potvrđuje i Supalla (1982). Navedeni je problem objašnjiv time što je lik uvijek manjih dimenzija, pokretljiviji je, od veće je važnosti u scenariju te je stoga i konceptualno dostupniji od manje pokretne i konceptualno manje dostupne pozadine. Djeca shvaćaju da je lik od većeg značaja u scenariju te obraćaju veću pozornost na njega. Najmlađa testirana djeca pokazuju nepreciznost u specificiranju relevantnih dimenzija entiteta na koji se referiraju (npr. pravilno označavaju oblik, ali ne i širinu objekta) te ponekad koriste u potpunosti pogrešan klasifikator (npr. koriste oblik šake 5 za automobil ili osobu). Također, djeca od 3 godine bez problema uparuju tip klasifikatora sa semantičkom domenom objekta (Kantor 1980; prema Morgan i Woll 2007). Newport i Meier (1985) smatraju da je kasno usvajanje klasifikatora posljedica simultanosti znakovnih jezika i činjenice da se kognitivna sposobnost klasificiranja generalno javlja relativno kasno (Newport i Meier 1985; prema Morgan i Woll 2007).

3.3. Analiza klasifikatora

Ovdje ćemo opisati dva vrlo značajna morfološka pristupa klasifikatorima. Supalla (1982) klasifikatorima pristupa iz pozicije morfologije, dok Emmorey (2002) pristupa iz pozicije morfosintakse imajući pritom u vidu i semantičke osobine klasifikatora.

Prema Supalli (1982; 1986) klasifikatore tvore korijen i različiti afiksi. Korijen klasifikatora predikata jest *pokret* jer označava događaj i ne može se mijenjati bez promjene značenja cijelog predikata. Razlikuje tri vrste osnovnih korijena: statične, kontaktne i aktivne. Svaka se vrsta pojavljuje u jednom od dvaju oblika – čvrstom (engl. *anchored*) ili promjenjivom (engl. *displaced*), pri čemu čvrsti oblik označava kontakt (s drugom rukom ili dijelom tijela), a promjenjivi oblik karakterizira silazni pokret.

Suprotno Supallinu (1982; 1986) mišljenju pojedini autori smatraju da oblik šake predstavlja korijen, a ne pokret (McDonald 1982; Engberg-Pedersen 1993) jer isti pokret (npr. *luk*) može imati radikalno drugačije interpretacije, ovisno o tome s kojim se oblikom šake kombinira. Emmorey (2002) smatra da su i oblik šake i pokret strukturne jedinice koje zajedno sudjeluju u tvorbi klasifikatora i nijednom elementu ne treba davati primat. Raspravu oko toga je li korijen pokret ili oblik šake ili pak ravnopravno sudjeluju u formiranju klasifikatora, ostavit ćemo postrani u nadi da će buduća istraživanja donijeti precizniju analizu morfološke strukture tih složenih konstrukcija. Analiza će se klasifikatora u nastavku primarno oslanjati na model opisa kakav predlaže Emmorey (2002) s osvrtom na Supallin (1982; 1986) rad, a nakon toga slijedi semantička analiza koja počiva na postavkama kognitivne lingvistike.

Emmorey (2002) na temelju analize danskog znakovnog jezika koju je napravila Engberg-Pedersen (1993) analizira klasifikatore u ASL-u smatrajući da klasifikatori nastaju kombinacijom oblika šake (engl. *classifier handshape*) i morfema pokreta⁸ (engl. *movement morpheme*), pri čemu razlikuje četiri oblika šake i četiri morfema pokreta⁹ koji su potanko objašnjeni u tablici 1.

⁸ Emmorey (2002) klasifikatore analizira kao predikate unutar kojih pokret ima status morfema.

⁹ Važno je razlikovati *pokret* od *kretanja*. *Kretanje* je činjenica izvanjezične stvarnosti, a *pokret* je lingvistička činjenica u znakovnim jezicima. Dakle pokretom se u znakovnim jezicima označava kretanje entiteta.

Tablica 1. Oblici šake i morfemi pokreta u ASL-u (Engberg-Pedersen 1993; prema Emmorey 2002)

Oblik šake	Morfemi pokreta
<p><i>Klasifikatori entiteta</i> – upotrebljavaju se kako bi se njima reklo nešto o entitetima ili skupinama entiteta koje se poima kao cjelinu, npr. hrpa papira. Tim se oblicima referira na objekt kao na cjelinu, npr. automobil, osoba, olovka itd.</p>	<p><i>Morfemi koji označavaju poziciju</i> – „biti smješten na lokaciji X“ (loc) označava se kratkim pokretom prema dolje (identično Supallinu (1982) kontaktnom korijenu). Promjena orijentacije dlana ukazuje ili na promjenu u orijentaciji objekta ili na nekanonsku orijentaciju. Mogu se kombinirati s klasifikatorima koji označavaju tijelo ili dio tijela i klasifikatorima rukovanja kako bi označili držanje.</p>
<p><i>Klasifikatori rukovanja</i> – upotrebljavaju se u konstrukcijama kojima se označava agens koji rukuje instrumentom, npr. nožem. Klasifikatori rukovanja ikonički predstavljaju entitet, ali impliciraju agensa koji njime upravlja.</p>	<p><i>Morfemi kretanja</i> – različite se putanje kojima se entitet kreće mogu označiti pokretom ruke (linearni pokret, lučni pokret). Pokretom se osim kretanja označava i putanja kojom se entitet kreće. Mogu se kombinirati s morfemima koji označavaju poziciju i morfemima načina.</p>
<p><i>Klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta^a</i> – upotrebljavaju se za označavanje dimenzionalnih karakteristika entiteta, npr. dubina, širina, površina i slično.</p>	<p><i>Morfemi načina</i> – ukazuju na način kretanja entiteta bez specificiranja putanje, npr. brzina kretanja, nasumično kretanje itd.</p>
<p><i>Klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela^b</i> – predstavljaju dio tijela referenta, npr. stopala, šape i sl.</p>	<p><i>Morfemi ekstenzije^c</i> – u ovom slučaju pokret ne označava kretanje, već obris vanjskih granica entiteta ili mase. Pokret može označavati i konfiguracije neodređenog broja entiteta, npr. knjige na polici)</p>

a. Emmorey (2002) ih naziva *extension and surface classifiers*; b. Emmorey (2002) ih naziva *limb classifiers* jer većinom označavaju udove ljudi ili životinja, no u ovom će radu biti prihvaćen širi pojam koji predlaže Supalla (1986); c. U Emmorey (2002) *extension morphemes*.

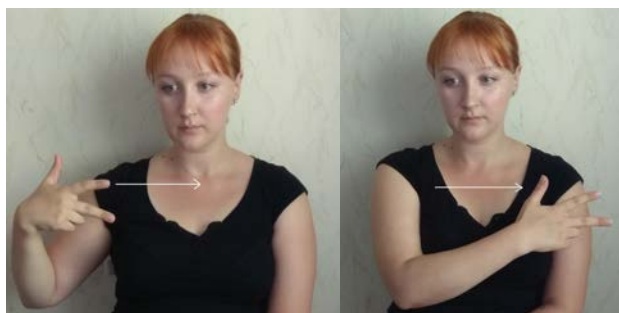
U nastavku će svaka vrsta klasifikatora biti analizirana sukladno parametrima opisanim u tablici 1. i sukladno morfološkim ograničenjima svake vrste klasifikatora.

Klasifikatori entiteta izravno predstavljaju svoje referente označavajući njihova specifična semantička obilježja i/ili značajke oblika i uz klasifikatore rukovanja predstavljaju jednu od dviju osnovnih kategorija klasifikatora, a označavaju pripadnost entiteta nekoj većoj skupini. Tako je primjerice klasifikator za vozilo moguće upotrijebiti umjesto konkretnih leksičkih jedinica kao što su AUTOMOBIL, AUTOBUS, BICIKL itd. (Zwitserslood 2012: 161).

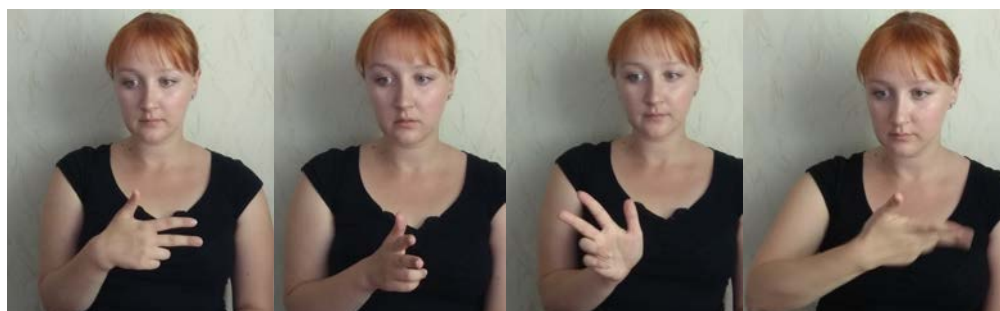
Klasifikatori entiteta najapstraktnija su skupina klasifikatora te kod njih oblik šake nije izveden od morfemskih dijelova šake kao kod klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta (Supalla 1982: 36). Supalla (1982) smatra da klasifikatori entiteta ne pokazuju visok stupanj morfološke složenosti poput primjerice klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta, no imaju vrlo bogatu derivacijsku povijest jer su se razvili od klasifikatora oblika i veličine objekta (Supalla 1982; prema Zwitserslood 2003: 46). Klasifikatori entiteta nisu utemeljeni na vizualnim obilježjima objekta na koji se referiraju, već upućuju na semantičku kategoriju kojoj objekt pripada, npr. vozilo, čovjek itd. (Supalla 1982: 39). Za ostale je vrste klasifikatora karakteristično fokusiranje na pojedine, izolirane aspekte referenta kao što su oblik, veličina, lokacija i slično, a za razliku od njih klasifikatori entiteta fokus stavljaju na cjelovitost vanjskih granica entiteta i označavaju skup esencijalnih obilježja koja imaju postojaniji i teže promjenjiv status od obilježja na koja se fokusiraju ostale vrste klasifikatora. Kod klasifikatora entiteta oblik šake moguće je kombinirati sa svim četirima vrstama pokreta, što se može vidjeti na slikama od 4 do 7.

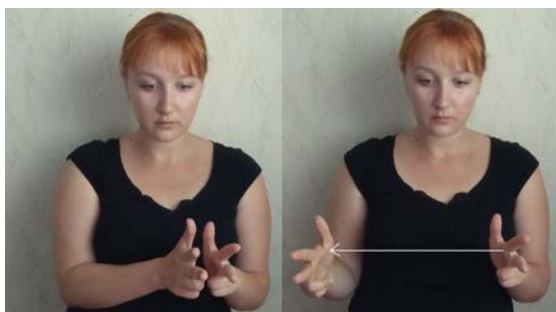
Slika 4. *A car is located here* ‘automobil se nalazi ovdje’
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Slika 5. *The car moves in a straight line* 'automobil se kreće pravocrtno'
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Slika 6. *The car moves randomly* 'automobil se kreće nasumično'
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Slika 7. *There is a row of cars* 'red je automobila'
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Na slici 4 prikazan je klasifikator koji čini oblik šake 3 kojim se označava CL:VOZILO i morfem koji označava poziciju. Morfem koji označava poziciju entiteta izražava se kratkim pokretom prema dolje čime se označava kontakt entiteta i površine. Slika 5 prikazuje oblik šake s morfemom kretanja koji označavaju pravo-

linijsko kretanje vozila, tj. morfemi kretanja profiliraju kretanje entiteta u odnosu prema dimenzionalnim karakteristikama puta po kojem se kreću. Za razliku od njih morfem načina, koji je vidljiv na slici 6, profilira način kretanja entiteta, odnosno putanju kojom se entitet kreće i koja je u ovom slučaju defokusirana. Naposljetku, na slici 7 vidljiv je oblik šake kojim se označava CL:VOZILO u kombinaciji s morfemom ekstenzije. Kada se oblik šake kombinira s morfemom ekstenzije, klasifikatorom se označava prostorni odnos više entiteta, kao npr. red automobila ili hrpa papira (Emmorey 2002: 77). Iz navedenog proizlazi da se klasifikatorima entiteta osim pripadnosti određenoj kategoriji mogu označiti i različiti aspekti kretanja referenta. U kontekstu klasifikatora entiteta razlikujemo nekolicinu ograničenja koja definiraju koje će se konstrukcije percipirati kao gramatične unutar lingvistike znakovnih jezika. Jedno od osnovnih ograničenja tiče se kombiniranja klasifikatora entiteta s drugim vrstama klasifikatora. Uočeno je da klasifikatori entiteta ne dopuštaju drugim klasifikatorima da budu locirani na njima. Primjerice ako želimo prikazati konstrukciju *Mačka je na krovu automobila*, to nije moguće prikazati konstrukcijom u kojoj će oblik šake bent-V kojim se označava CL:MALA-ŽIVOTINJA biti smješten na oblik šake 3 kojim se označava CL:VOZILO. Kontakt *mačke* i *vozila* može se prikazati isključivo znakovanjem klasifikatora CL:MALA-ŽIVOTINJA na obliku šake 5 kojim se označava CL:RAVNA-POVRŠINA. Jedino morfemi koji označavaju površinu dopuštaju drugim klasifikatorima da budu smješteni na njima. Sljedeće ograničenje također se odnosi na mogućnost kombinacije klasifikatora. Ako dolazi do kombiniranja nekoliko različitih klasifikatora, dosljedno se mora pratiti referentna ljestvica veličine postavljena na samom početku isказа. Tako nije moguće kombinirati klasifikatore za vozila sa znakovateljevim tijekom osim ako oblik šake ne upućuje na to da se radi o igrački, odnosno nije moguće kombinirati klasifikatore koji označavaju izravan odnos veličinom neproporcionalnih objekata (Supalla 1982: 35).¹⁰ Sa semantičkoga aspekta oblik šake 3 koji označava CL:VOZILO shematičan je u odnosu na specifičnije koncepte poput automobila ili autobusa, a predstavlja shematičnu redukciju koncepta vozila. Orijentacija prstiju ikonički upućuje na orijentaciju vozila, pri čemu ispruženi prsti predstavljaju prednji dio vozila. Kako sam oblik šake unutar konstrukcije ne govori ništa više od toga da entitet pripada kategoriji vozila, pokret će specificirati način kretanja. U svim konstrukcijama od 4. do 7. oblikom šake 3 označava se trajektor, a orijentir predstavlja sam prostor ispred znakovatelja. Tako u primjeru 4. kratak pokret šake

¹⁰ Kada govori o nemogućnosti kombinacije klasifikatora koji označavaju objekte različitih veličina, Supalla (1982) govori o situacijama kada se događaj pokušava prikazati u perspektivi lika koji sudjeluje u događaju (engl. *character perspective*). To ograničenje ne vrijedi za situacije u kojima dolazi do promjene u perspektivi promatrača (engl. *observer perspective*) (Perniss 2007).

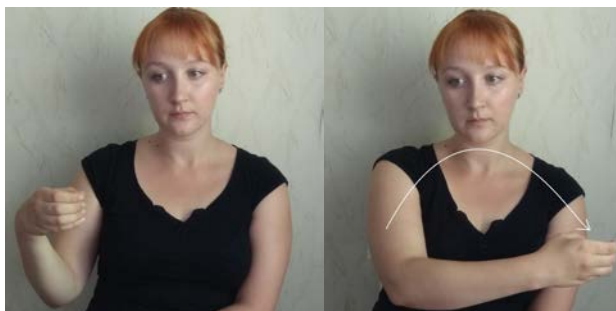

prema dolje i zadržavanje šake na toj poziciji označavaju odnos trajektora i orijentira, pri čemu je samo trajektor fizički prisutan, a orijentir je implicitno poznat iz pozicije trajektora. Isti je slučaj i s ostalim primjerima. Ni u jednom od primjera orijentir nije eksplicitno označen te je tako primjerice iz pozicije i kretanja trajektora poznato da je orijentir na slici 5 ravna podloga. U dvoručnim konstrukcijama s klasifikatorima entiteta dominantna će ruka većinom predstavljati trajektor, a orijentir će biti označen nedominantnom rukom, npr. oblik šake B najčešći je oblik kojim se označava ravna površina u funkciji orijentira. Iz navedenog proizlazi da je funkcija klasifikatora entiteta identifikacija pripadnosti entiteta određenoj skupini i označavanje prostornog odnosa entiteta i ostalih elemenata scenarija. Prototipna vrsta riječi kojom se u kontekstu kognitivne gramatike označava entitet jesu nominalni profili. S obzirom na to da je shematičan semantički pol nominalnih profila [STVAR], semantički bi pol klasifikatora entiteta imao shematičnu odredbu [STVAR U ODNOSU].

Klasifikatorima rukovanja označava se rukovanje određenim sredstvom, a u literaturi se mogu pronaći i pod nazivom klasifikatori rukovanja i instrumenta (engl. *handling and instrument classifiers*), no razlika u terminologiji proizlazi iz činjenice da kod klasifikatora rukovanja oblik šake ikonički prikazuje čovjekovo manipuliranje objektom, a kod klasifikatora instrumenta oblik šake ikonički predstavlja samo sredstvo (Emmorey 2002). Za razliku od klasifikatora entiteta kod kojih oblik šake izravno predstavlja referent u cjelini, klasifikatori rukovanja posredno upućuju na referente i predstavljaju samo dijelove referenta na koji se odnose (npr. ne upućuje na cijeli nož, već samo na dršku noža kojom se rukuje) (Quer i dr. 2017: 257). Klasifikatori rukovanja razlikuju se od klasifikatora entiteta u tome što je kod klasifikatora rukovanja nužno potreban agens koji pokreće radnju. Kada primjerice opisujemo kako netko koristi nož da bi namazao džem na kruh, upotrijebit ćemo oblik šake H (klasifikator rukovanja) kako bismo se referirali na nož, no ako želimo opisati kako nož pada sa stola, upotrijebit ćemo oblik šake INDEX (klasifikator entiteta). Također, kada klasifikator upućuje na ruke koje drže objekt, implicirani agens (osoba koja drži objekt) ne mora nužno biti znakovatelj, odnosno klasifikator i znakovateljevo tijelo mogu se povezati s drugim referentima. Naprimjer ako prepričavamo priču u kojoj jedna osoba boja lice druge osobe kistom, koristit ćemo klasifikator rukovanja kojim se referiramo na čin rukovanja kistom, ali znak će biti izražen kao da znakovatelj boja vlastito lice (Emmorey 2002: 79–80).

Slika 8. *Someone holds a spear* ‘netko drži koplje’
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Slika 9. *Someone moved the cup* ‘netko je pomaknuo šalicu’
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Slika 10. *Someone spray-painted randomly* ‘netko je nasumično nanosio boju u spreju’
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Na slici 8 prikazan je klasifikator rukovanja u kojem se oblik šake S pojavljuje zajedno s morfemom kojim se označava držanje (engl. *hold morpheme*). Tim se klasifikatorom označava isključivo položaj entiteta u ruci. Slika 9 prikaz je klasifi-

katora rukovanja s morfemom kretanja i prikazuje premještanje čaše s jednog mjesta na drugo, pri čemu se oblik šake C kombinira s lučnim (engl. *arc*) morfemom pokreta. Slika 10 prikazuje klasifikator s morfemom načina. Ovdje oblik šake upućuje na rukovanje limenkom spreja za grafite, a nasumičan pokret ikonički predstavlja nasumično šaranje. Iz navedenog je uočljivo da se klasifikatori rukovanja mogu kombinirati s morfemima koji označavaju poziciju, morfemima kretanja i morfemima načina, ali ne mogu se kombinirati s morfemima ekstenzije. Također, ne mogu se kombinirati s morfemima koji označavaju koncept *biti smješten na* zbog implicitne agentivnosti tih konstrukcija. Klasifikatori rukovanja konceptualno su ovisni o agensima koji njima manipuliraju i predstavljaju shematične strukture koje profiliraju odnos između agensa i sredstva. Na slici 8 oblik šake S ikonički predstavlja šaku koja drži koplje, pri čemu je šaka orijentir koji služi kao baza¹¹ za konceptualizaciju trajektora; u konstrukciji trajektor nije fizički prisutan, ali je implicitno poznat iz oblika šake kojim se označava orijentir. Na slici 9 oblik šake C označava položaj u kojem se šaka nalazi kada rukuje čašom i predstavlja orijentir koji služi kao baza za konceptualizaciju trajektora (čaše). Trajektor ni ovdje nije fizički prisutan, ali se implicitno očitava iz oblika šake C. Nadalje, za razliku od prvog primjera koji označava samo držanje predmeta, ovaj primjer obilježava i karakterističan pokret kojim se označava odnos čaše i orijentira – ravne površine na kojoj je čaša smještena. Stoga bi ruka znakovatelja predstavljala bazu za konceptualizaciju samog trajektora i mogla bi se okarakterizirati kao tzv. primarni orijentir, dok bi ravna površina na kojoj je čaša smještena predstavljala sekundarni orijentir kojim se entitet smješta u širi prostorni kontekst. Slika 10 prikazuje rukovanje predmetom, pri čemu je predmet okrenut prema osobi kojoj se znakuje, a ikonički prikazuje rukovanje limenkom spreja za grafite. Znakovatelj zauzima poziciju osobe koja rukuje limenkom, a orijentir je prostor ispred njega koji predstavlja zid. Iz ove analize proizlazi da je svim tim primjerima zajedničko profiliranje rukovanja nekim sredstvom i konceptualizacija scenarija bezuvjetno uključuje i konceptualizaciju agensa, odnosno živoga vršitelja radnje. Kako se živi vršitelji radnje označavaju nominalnim profilima, najshematičnija bi odredba bila [STVAR]. S druge strane, čin rukovanja podrazumijeva procesualnost i u kognitivnoj se gramatici kodira glagolom čiji je shematičan semantički pol [PROCES], pa bi se stoga semantički pol klasifikatora rukovanja shematično mogao odrediti kao [STVAR KAO ELEMENT PROCESA].

¹¹ Puna interpretacija značenja temelji se na lancu *profil – baza – domena – okvir (matrica domena)*, pri čemu je baza je neposredni i u načelu obavezni konceptualni kontekst pri interpretaciji značenja jezičnih jedinica. O tome vidi više npr. u Langacker (1988: 59), Taylor (2002: 192–194) i Belaj i Tanacković Faletar (2014: 39–42).

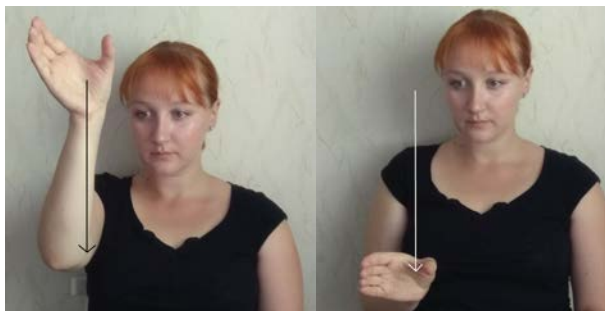
Kod *klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta* oblik šake i pokret predstavljaju geometrijske značajke referenta ocrtavajući njegov oblik i dimenzije. Supalla (1982) tvrdi da klasifikatore koji označavaju oblik i veličinu objekta ne čini jedan oblik šake, već je riječ o skupu simultanih dijelova šake u kojima je svaki prst, zajedno s podlakticom, mogući morfem koji se može kombinirati na specifične načine kako bi tvorio oblik šake. Sukladno tomu klasifikatore koji označavaju oblik i veličinu objekta dijeli u tri skupine ovisno o složenosti oblika šake, što bi značilo da je primjerice oblik šake C morfološki kompleksniji od oblika šake baby-C jer ga karakterizira prisutnost većeg broja prstiju, odnosno oblikom šake C moguće je prikazati trodimenzionalne objekte, dok oblikom šake baby-C nije jer nije dovoljno morfološki složen. Nadalje, Supalla (1982) klasifikatore koji označavaju oblik i veličinu objekta dijeli u dvije skupine – na statične (engl. *static SASSes*) i pomične (engl. *tracing SASSes*). Razlika je u tome što se statični sastoje samo od oblika šake, a pomični se sastoje od oblika šake i pokreta koji ocrtava veličinu i oblik entiteta (Supalla 1986: 186; Zwitterlood 2003: 44). S obzirom na to da klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta označavaju dimenzionalne karakteristike referenta poput dubine, širine i njegovih vanjskih granica, kod njih se oblik šake može kombinirati samo s morfemima ekstenzije koji ne indiciraju pokret. Ako pokret završava kratkim zastajanjem (engl. *hold morpheme*), objekt je specificiran kao omeđen, npr. duljina cijevi. No ako pokret ne završava zastajanjem, objekt nije omeđen, tj. cijev se nastavlja i njezina točna duljina nije poznata.

Nadalje, jedno se od temeljnih ograničenja kod klasifikatora kojima se označava oblik objekta odnosi na izvođenje pokreta. Kod tih konstrukcija izvođenje pokreta uvijek počinje s objema rukama na istoj lokaciji, npr. ako želimo prikazati četvrtasti oblik jastuka, a završava ili kretanjem ruku u suprotnim smjerovima (kod označavanja simetričnog oblika) ili jedna ruka izvodi pokret, dok druga ostaje na mjestu. Tako se primjerice prilikom prikazivanja dimenzija tanke cijevi oblikom šake F (slika 11) označava presjek tanke cijevi, a vertikalnim pokretom dominantne ruke označava se njezina duljina. Slično tome oblikom šake C i vertikalnim pokretom prema dolje označava se CL:CILINDRIČAN-OBLIK, a znakovanjem obrisa entiteta oblikom šake INDEX u prostoru znakovanja označava se CL:OBLIK-L.

Slično kao i kod klasifikatora rukovanja, kod klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta na slikama 11 i 12 oblik šake predstavlja bazu koja je nužna za konceptualizaciju trajektora. Trajektor nije fizički prisutan, ali je implicitno poznat iz oblika šake koji predstavlja bazu. No za razliku od klasifikatora rukovanja, kod klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta pokret šake ne označava kretanje entiteta, već njegovu prostornu protežnost.

Slika 11. *It is a thin pole* 'ovo je tanka cijev'
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Slika 12. *It is a column* 'ovo je stup'
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Drugim riječima, u ovom je slučaju pokret jedna od strukturnih komponenti koja je nužna za označavanje dimenzionalnih karakteristika nominalnih profila, a kod ostalih vrsta klasifikatora pokret je većinom u funkciji označavanja radnje odnosno nekakvog procesa.

Klasifikatorima koji označavaju oblik i veličinu objekta moguće je vrlo precizno odrediti dimenzije referenta te se oblik šake može modificirati ovisno o karakteristikama referenta. Primjerice ako je riječ o cilindričnom objektu manjeg promjera, znakovatelj će koristiti oblik šake O, a ako je riječ o objektu većeg promjera, koristit će oblik šake C. U tim se konstrukcijama oblikom šake ikonički upućuje na dimenzionalne karakteristike referenta. Klasifikator na slici 13 primjer je klasifikatora kod kojeg oblikom šake znakovatelj u znakovnom prostoru ocrtava vanjske granice referenta.

Slika 13. *It is L shaped* ‘u obliku je slova L’
(ASL, modificirano prema Emmorey 2002)

Ti su klasifikatori najproduktivnije konstrukcije jer je njima moguće prikazati referente najrazličitijih fizičkih karakteristika i u mogućnosti su preciznije prikazati dimenzije i oblik referenta. Kako je svim klasifikatorima koji označavaju oblik i veličinu objekta zajedničko profiliranje dimenzionalnih karakteristika referenata kao što su debljina, dubina, visina, širina i sl., a referenti se u kontekstu kognitivne gramatike označavaju nominalnim profilima čiji je shematičan semantički pol [STVAR], shematičan semantički pol klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta može se definirati kao [DIMENZIJE STVARI].

Klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela uvelike se razlikuju od svih ranije navedenih skupina klasifikatora. Za prethodne tri skupine klasifikatora karakteristični su isključivo manualni artikulatori koji se kreću u prostoru u kojem se znakuje, dok klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela uključuju cijelo tijelo ili dijelove tijela kao samostalne artikulatore (Supalla 1986: 193). Osim pod tim nazivom u literaturi se navode i pod nazivom *whole body signs* ili referentne projekcije (engl. *referent projections*) jer je referent projiciran za tijelo znakovatelja (Engberg-Pedersen 1993; prema Aronoff i dr. 2003).

Osim što ih karakterizira upotreba različitih artikulatora, klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela od ostalih se vrsta razlikuju i u samoj strukturi konstrukcija. Ako primjerice želi označiti da osoba šepa i pritom se kreće u krug, znakovatelj mora prvo označiti način kretanja (šepanje) pri čemu oba artikulatora zauzimaju oblik šake INDEX koji indicira ljudske noge te nakon toga odvojenom konstrukcijom (oblikom šake INDEX ocrta se kružna putanja) mora označiti kružnu putanju i smjer kretanja. Oblici šake u tim konstrukcijama označavaju stanje ili kretanje nekog dijela tijela referenta, a mogu se kombinirati isključivo s morfemima načina (Emmorey 2002). Klasifikator kojim se označava šepanje prikazan je na slici 14.

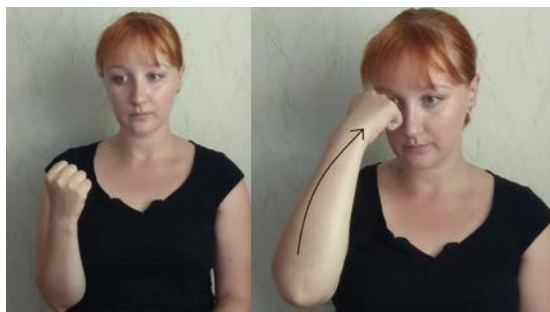

Slika 14. CL: ŠEPATI-U-KRUG u ASL-u (modificirano prema Emmorey 2002)

Na slici 14 ruke znakovatelja predstavljaju trajektor, a pokreti ruku označavaju njegovu kretanje, čime se implicitno označava orijentir koji služi kao podloga po kojoj se trajektor kreće.

Klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela izuzetak su od općeg pravila prema kojem se putanja i način na koji se entitet kreće znakuju zajedno unutar iste konstrukcije, što ujedno potvrđuje tezu o morfemskom statusu pokreta jer se kompleksan scenarij prikazuje dvama morfemima pokreta od kojih jedan specificira način kretanja, a drugi putanju (Emmorey 2002: 81). Karakteristika klasifikatora u prethodnom primjeru jest činjenica da označava noge, odnosno udove referenta. Klasifikatori koji označavaju udove najfrekventniji su primjerci unutar kategorije te ih pojedini autori klasificiraju kao zasebnu potkategoriju (Supalla 1986; Emmorey 2002). Kod klasifikatora koji označavaju udove šake supstitucijski predstavljaju udove referenta, pri čemu se prilikom produkcije u većini slučajeva koristi oblik šake V jer ikonički upućuje na noge i prikladan je za dosljedan prikaz kretanja ili, ako je riječ o dvoručnim konstrukcijama, obje šake zauzimaju oblik šake INDEKS, pri čemu svaki kažiprst označava jednu nogu.

Primjer na slici 15 pokazuje zašto se klasifikatore koji označavaju tijelo ili dio tijela svrstava na sam rub kategorije. Riječ je o klasifikatoru kod kojeg osim ruku funkciju artikulatora ima i lice, točnije područje oko oka. U takvim konstrukcijama tijelo znakovatelja funkcionira kao marker kojim se referira na tijelo referenta, pri čemu oblik šake označava oblik dijela tijela, a lokacija na tijelu (npr. područje oko oka) predstavlja prostornu orijentaciju dijela tijela (Supalla 1986: 194). Klasifikatorima koji označavaju tijelo ili dio tijela može se označiti odnos dvaju entiteta (npr. jedna osoba drugu udara šakom u oko), pa šaka metonimijski označava agensa, a pacijens je metonimijski označen lokacijom (oko) prema kojoj je radnja usmjerena. Klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela i sa semantičkog su stajališta najrubniji primjerci kategorije klasifikatora.

Slika 15. Primjer klasifikatora koji označava tijelo ili dio tijela u ASL-u
(modificirano prema Supalla 1986)

Osim fonoloških i morfoloških osobitosti koje su nekarakteristične za tu vrstu konstrukcija karakterizira ih vrlo široko semantičko polje. Naime toj kategoriji pripada velik broj klasifikatora kojima se označavaju međusobno vrlo različiti koncepti i jedino što ih objedinjuje jest činjenica da prikazuju dio tijela čovjeka, što potvrđuju i prethodni primjeri. S obzirom na navedene zaključke semantičko se polje tih konstrukcija može shematično odrediti kao [DIO STVARI].

Cilj ove analize bilo je definiranje nekih općih morfoloških karakteristika klasifikatora i opisivanje nekih općih odrednica koje se odnose na semantičku strukturu. Kako bi semantički opis klasifikatora bio potpun, modelom konceptualne integracije prikazat će se proces konstruiranja značenja.

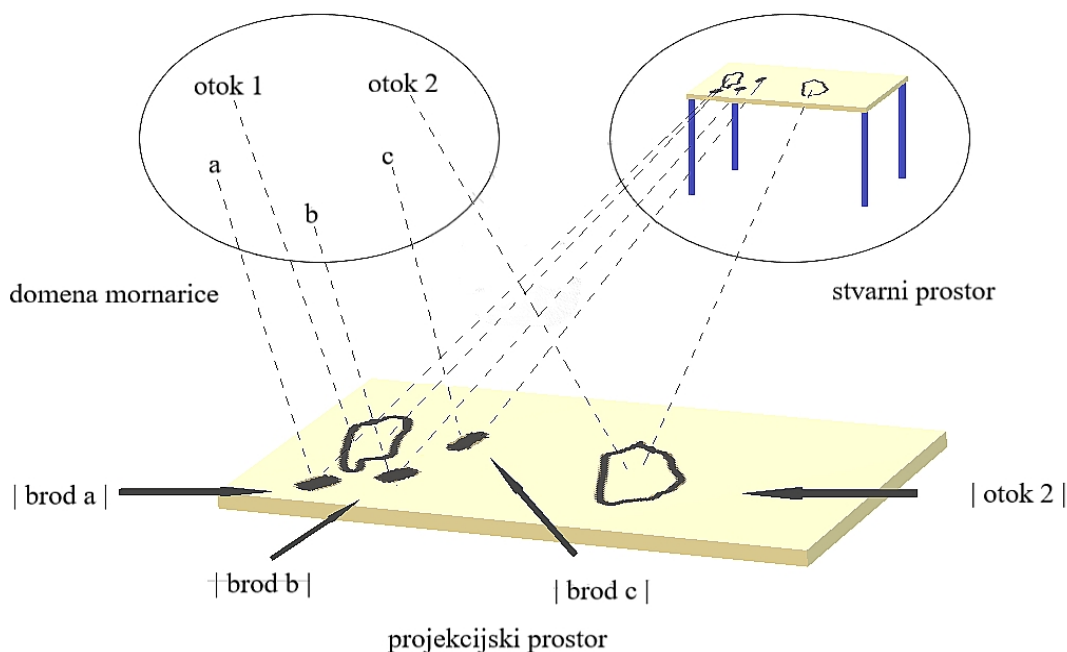
3.4. Klasifikatori i teorija konceptualne integracije

Teorija konceptualne integracije (Fauconnier i Turner 2002) jedna je od najznačajnijih kognitivnolingvističkih teorija današnjice i zajedno s teorijom konceptualne metafore i metonimije (Lakoff i Johnson 1980) objašnjava neke od osnovnih mentalnih operacija koje vode do stvaranja novih semantičkih struktura i omogućavaju lakšu manipulaciju inače difuznim rasponima značenja, a osim toga ima i ključnu ulogu u konstruiranju značenja u svakodnevnom životu. Teorija konceptualne integracije razvila se iz Fauconnierove (1985) teorije mentalnih prostora, čime je napravljen pomak u odnosu na teoriju konceptualne metafore i metonimije uvođenjem višeprostrornog modela koji u osnovnom modelu uključuje dva ulazna prostora sa svojim elementima, generički prostor, koji je shematičan u odnosu na ulazne prostore jer sadrži zajedničke elemente iz dvaju ulaznih prostora i omogućava preslikavanja elemenata jednog ulaznog prostora na drugi, ako je riječ o metafori, ili omogućava njihovo zajedničko sudjelovanje u projekcijskom prostoru ili blendu. Projekcijski prostor ili blend središnji je mentalni prostor u kojem je sadržana zna-

čenjska interpretacija cijelog iskaza, a sastavljen je djelomično od elemenata ulaznih prostora te djelomično od nekih novih elemenata koji ne pripadaju nijednom ulaznom prostoru.

Osim u govornim jezicima teorija konceptualne integracije značajan je model opisa i u znakovnim jezicima. Posljednjih nekoliko godina konceptualnom se integracijom u američkom znakovnom jeziku ponajviše bavio Liddell (2003) govoreći o tzv. integracijama u stvarnom prostoru (engl. *real-space blends*) koje se na specifičan način pojavljuju u znakovnim jezicima, a objašnjavajući strukturu kompleksnih konstrukcija među kojima su i klasifikatori. Integracije u stvarnom prostoru pojavljuju se i u govornim jezicima, i to kao integralni dio svakodnevne komunikacije koji omogućava ekonomičniji i precizniji opis izvanjezične stvarnosti. Primjer takve integracije u govornim jezicima jest kada govornik u svome nastojanju da što bolje opiše fizički odnos među elementima nekog scenarija upotrijebi konkretne predmete iz izvanjezične stvarnosti. Primjerice ako govornik želi prikazati prostorni odnos između svoje i susjedove kuće, a na stolu ispred njega stoje šalica s kavom i posuda sa šećerom, nerijetko će te elemente izvanjezične stvarnosti implementirati u svoj iskaz. Slijedi primjer integracije u stvarnom prostoru (slika 16).

Slika 16. Karta kao integracija u stvarnom prostoru (Liddell 2003)

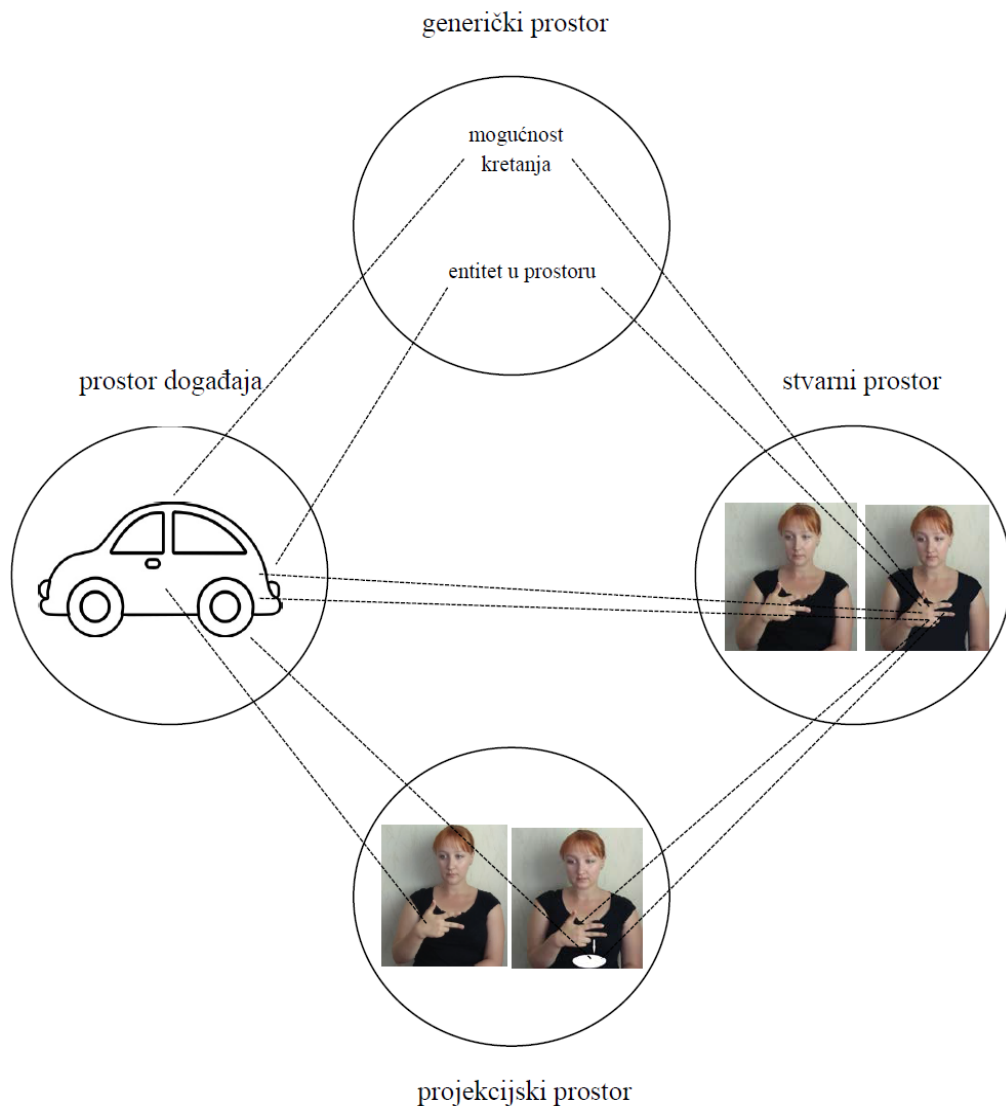
Zamislimo situaciju u kojoj su modeli brodova raspoređeni po površini stola. Površina stola plave je boje s dvjema smeđim mrljama. Opisani scenarij predstavlja kartu koja je zapravo primjer integracije u stvarnom prostoru.

Jedan ulazni prostor predstavlja domenu mornarice s konceptima oceana, otoka i brodova, a drugi je ulazni prostor površina stola u stvarnom svijetu koja je dio neposredne okoline osobe koja sastavlja kartu. Prostor stvarne okoline uključuje plavu površinu stola, smeđe mrlje i modele brodova. Ocean, brodovi i otoci te plava površina, smeđe mrlje i modeli brodova predstavljaju elemente koji zajednički ulaze u generički prostor i preslikavaju se na projekcijski prostor rezultirajući trodimenzionalnom kartom na površini stola. Ulazni se prostori razlikuju prema usidrenosti (engl. *groundedness*). Domena mornarice nije usidrena jer ocean i otoci nisu dijelovi neposredne okoline osobe koja sastavlja kartu na površini stola. S druge strane površina stola i modeli brodova pripadaju stvarnom fizičkom okruženju osobe i predstavljaju usidreni dio. Projekcijski je prostor također usidren jer je fizički prisutan u stvarnom prostoru. |Ocean|, |brod a|, |brod b|, |brod c|, |otok 1| i |otok 2|¹² entiteti su nastali integracijom i posjeduju fizičke karakteristike entiteta projiciranih iz stvarnog prostora te konceptualne karakteristike entiteta s kojima ulaze u integraciju. U znakovnim jezicima sam znakovatelj postaje dijelom integracije jer se njegove ruke (u pojedinim konstrukcijama i ostali dijelovi tijela) kao elementi stvarnog prostora uparuju s elementima ulaznih prostora u kojima se nalazi predodžba scenarija. Lidell (2003) kod integracija u stvarnom prostoru razlikuje četiri mentalna prostora: dva ulazna, generički i projekcijski prostor. Ulazni prostor 1 u kojem je predodžba scenarija naziva se *prostorom događaja* (engl. *event space*), a ulazni prostor 2 u kojem se nalaze ruke znakovatelja naziva se *stvarnim prostorom* (engl. *real space*). Ako želi prikazati entitet koji nije fizički prisutan, znakovatelj će prostor oko sebe konceptualizirati kao da je entitet prisutan i taj će koncept odrediti njegov odnos sa stvarnim svijetom. Primjerice ako želi prikazati rukovanje nožem, upotrijebit će oblik šake S. Znakovatelj ne drži stvarno nož u svojoj ruci, ali ako želi prikazati scenarij rukovanja nožem, mora konceptualizirati prostor oko sebe kao da je zamišljeni nož prisutan i oblik šake prilagoditi obliku šake koji indicira prisutnost noža u ruci. Generički prostor okuplja sličnosti između elemenata ulaznih prostora i ovjerava koji će elementi ući u projekcijski prostor, a koji ne jer nisu svi jednako važni za formiranje značenja konstrukcije. U projekcijskom su prostoru uvijek ruke znakovatelja koje sadrže kon-

¹² Pojmovi u okomitim zagradama predstavljaju entitete nastale integracijom elemenata ulaznih prostora (modela broda i broda u izvanjezičnoj stvarnosti).

ceptualne karakteristike entiteta iz prostora događaja. Naravno, kao i kod primjera s trodimenzionalnom kartom na površini stola i ovdje je riječ o usidrenim konstrukcijama jer su dio stvarnog neposrednog okruženja znakovatelja. U nastavku modelom integracije u stvarnom prostoru prikazujemo modele konstruiranja pojedinih vrsta klasifikatora. Slika 17 oprimjeruje konstruiranje klasifikatora entiteta.

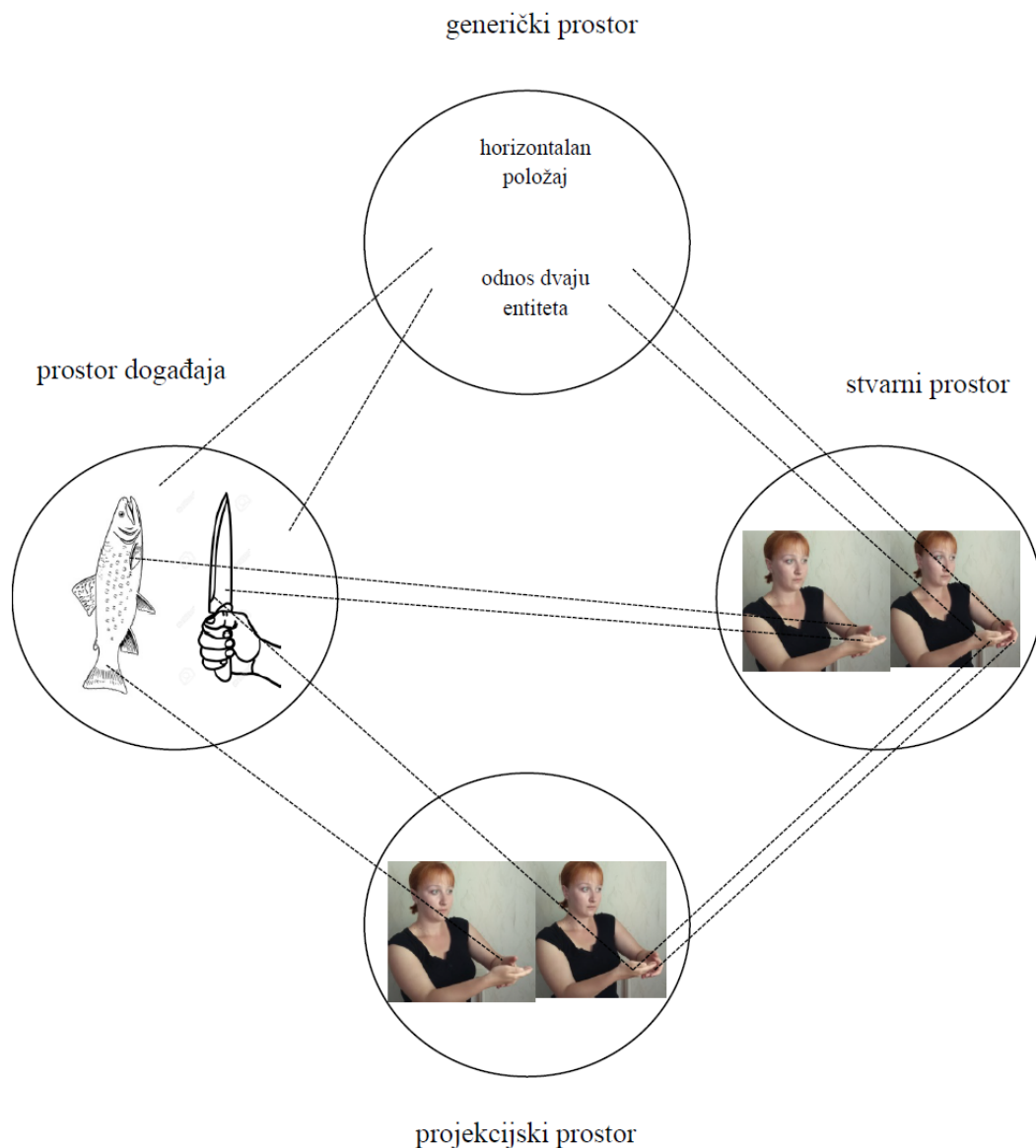

Slika 17. Konceptualna integracija klasifikatora entiteta CL:VOZILO-JE-SMJESTENO-NA

U prostoru događaja nalazi se konceptualna struktura u kojoj je trajektor (vozilo) smješten na ravnoj površini koja predstavlja orijentir. Konceptualna struktura ima značenje CL:VOZILO-JE-SMJEŠTENI-NA i predstavlja varijantu nastalu elaboracijom shematične strukture kod koje se semantički pol može odrediti kao [STVAR U ODNOSU]. U stvarnom prostoru nalazi se šaka oblika 3 koja se prvo nalazi malo iznad lokacije L1 koja je u prikazu označena bijelim ovalnim oblikom, a nakon toga slijedi kratak pokret prema dolje koji završava zadržkom (engl. *hold*). U generičkom prostoru dolazi do ovjeravanja sličnosti između elemenata scenarija i pojedinih oblika šake. U projekcijskom prostoru ruka znakovatelja postaje vizualna reprezentacija vozila. Orijehtacija prstiju označava orijentaciju vozila, a položaj ruke označava položaj vozila. Stoga je u projekcijskom prostoru | vozilo | smješteno na | površini |.

Što se tiče klasifikatora rukovanja, slika 18 predstavlja prikaz konceptualnog scenarija CL:RASPORITI-RIBU, koji je varijanta shematičnog scenarija čiji smo semantički pol definirali kao [STVAR KAO ELEMENT PROCESA].

U prostoru događaja nalazi se scenarij u kojem osoba u jednoj ruci drži ribu, a u drugoj nož kojim ju rasijeca. U stvarnom prostoru pojavljuju se ruke znakovatelja, pri čemu nedominantna ruka zauzima oblik šake C, a dominantna ruka oblik šake B s ispruženim palcem. Pokret dominantne ruke kreće od lokacije L1 i završava na lokaciji L2. Pri produkciji znaka oblik šake B prolazi između palca i ostalih prstiju nedominantne ruke. Riba, nož i osoba koja manipulira njima ulaze u integraciju s elementima stvarnoga prostora te se u projekcijskom prostoru rukovanje nožem spaja sa znakovateljevom dominantnom rukom oblika šake B, a rukovanje ribom spaja se s nedominantnom rukom oblika šake C. Pokret noža koji označava paranje ribe spaja se s pokretom dominantne ruke od lokacije L1 do lokacije L2. Za klasifikatore rukovanja karakteristična je činjenica da kod njih nije moguće samostalno konceptualizirati referente koji predstavljaju, u ovom slučaju ribu i nož. Nužna je i konceptualizacija agensa koji njima rukuje, pa stoga u prostoru događaja nipošto ne mogu biti samo riba i nož, već je nužno potreban i agens.

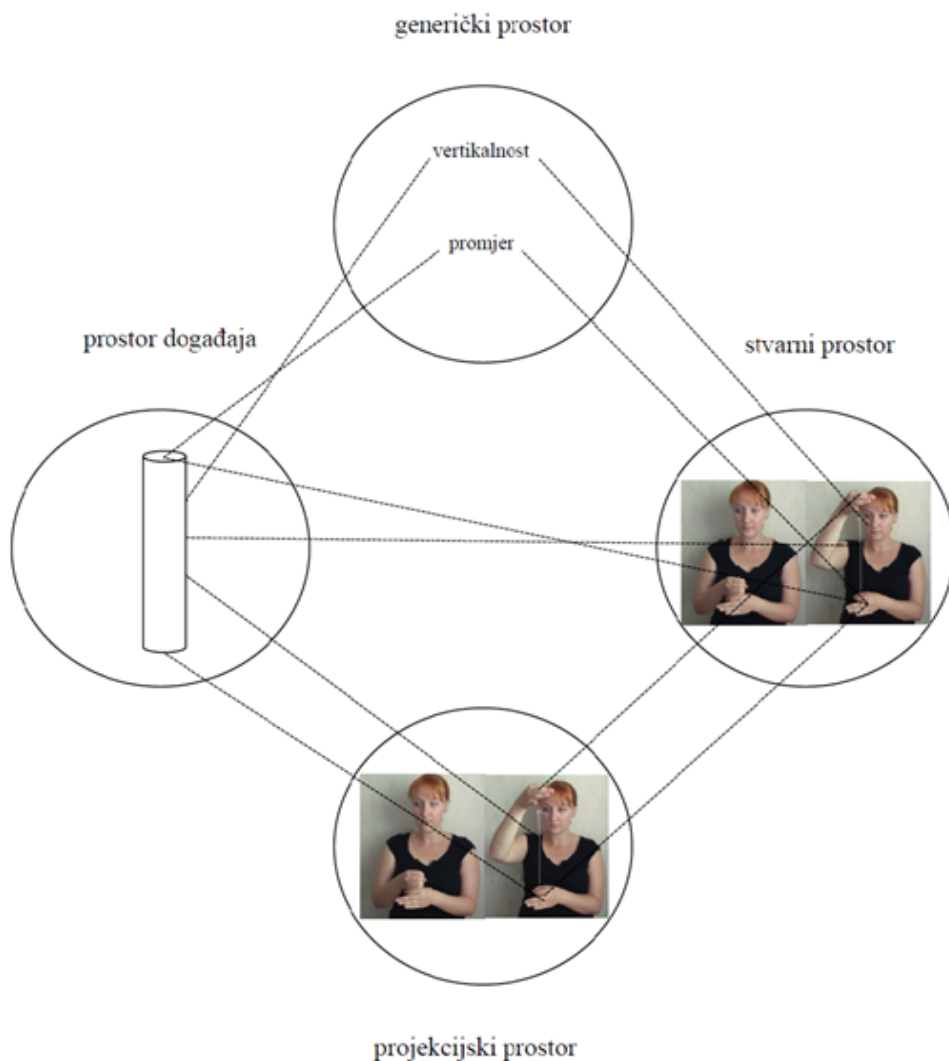

Slika 18. Konceptualna integracija klasifikatora rukovanja CL:RASPORITI-RIBU

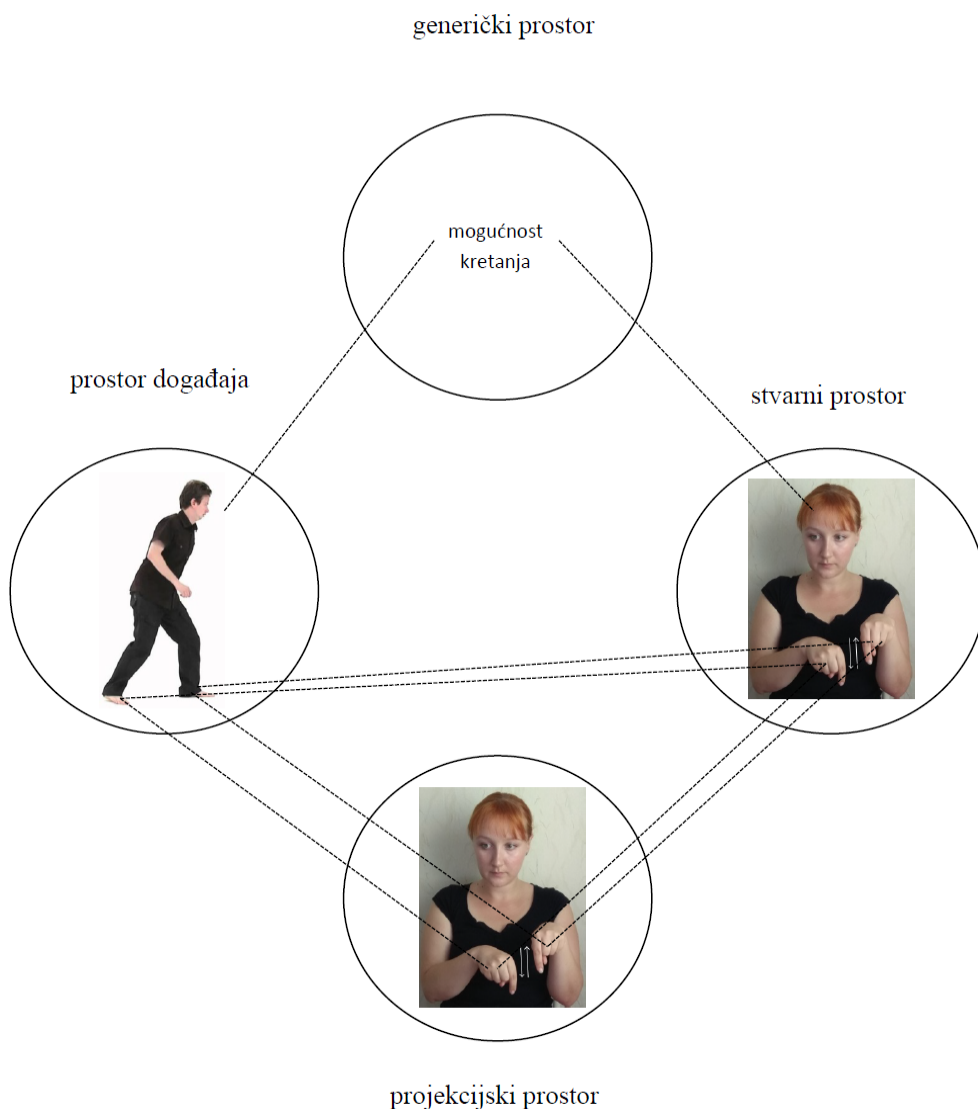
Proces konceptualne integracije s klasifikatorima koji označavaju oblik i veličinu objekta na primjeru klasifikatora CL:USKA-TANKA-CIJEV (slika 19) predstavlja varijantu shematičnog koncepta čiji smo semantički pol odredili kao [DIMENZIJE STVARI]. U prostoru događaja nalazi se koncept duge i tanke cijevi s dimenzionalnim parametrima kao što su duljina i debljina. U stvarnom prostoru na-

laze se znakovateljeve ruke koje zauzimaju oblik šake F. Na lokaciji L1 dominantna se ruka nalazi na nedominantnoj i obje ih karakterizira isti oblik šake i položaj. Nakon toga dominantna ruka ravnim vertikalnim pokretom kreće prema gore od lokacije L1 do lokacije L2. Oblici šaka F iz stvarnog se prostora uparuju s obilježjem debljine cijevi iz prostora događaja, a pokret dominantne ruke od lokacije L1 do lokacije L2 uparuje se s parametrom duljine. Stoga u projekcijskom prostoru oblik šake F profilira debljinu cijevi, a pokret dominantne ruke njezinu duljinu.

Slika 19. Konceptualna integracija klasifikatora koji označava oblik i veličinu objekta
CL:USKA-TANKA-CIJEV

Slika 20. Konceptualna integracija klasifikatora koji označava tijelo ili dio tijela CL:ŠEPATI

Klasifikator na slici 20 pripada skupini klasifikatora koji označavaju tijelo ili dio tijela, a označava šepanje i predstavlja varijantu shematičnog koncepta čiji se semantički pol definira kao [DIO STVARI]. U prostoru događaja nalazi se koncept osobe koja šepa, a u stvarnom su prostoru šake oblika INDEX. Oba su kažiprsta okrenuta okomito prema dolje, a šake karakterizira i naizmjeničan pokret gore-dolje. Noge osobe iz prostora događaja uparuju se s oblikom šake INDEX iz stvar-

nog prostora, a kretnje karakteristične za šepanje uparaju se s naizmjeničnim pokretima šaka. U projekcijskom prostoru oblici šake INDEX metonimijskim odnosom DIO ZA CJELINU (DIO TIJELA (NOGE) ZA OSOBU) upućuju na osobu koja šepa. Oblikom šake INDEX znakovatelj se fokusira isključivo na noge referenta, no prilikom konceptualizacije scenarija noge nije moguće konceptualizirati bez osobe kojoj pripadaju, pa u tom slučaju osoba predstavlja bazu za konceptualizaciju nogu. Tako se klasifikatorom označavaju samo noge jer su one od najvećeg značaja u scenariju, no koncept šepanja neminovno podrazumijeva cijelu osobu.

3.5. Leksikalizacija i upotreba klasifikatora

Iako su klasifikatori pronađeni u svim dosad istraženim znakovnim jezicima i imaju status jezične univerzalije, postoje razlike u pojavnosti među različitim jezicima. Primjerice indopakistanski znakovni jezik puno je mlađi jezični sustav od ASL-a i poznaje puno manje klasifikatora te se samo za dvije konstrukcije može sa sigurnošću tvrditi da odgovaraju klasifikatorima u ostalim znakovnim jezicima, a to su klasifikatori koji označavaju noge i klasifikatori koji označavaju osobe (Zeshan 2003: 340). Zeshan tvrdi da je izbor oblika šake u konstrukcijama indopakistanskoga znakovnoga jezika puno slobodniji nego primjerice u ASL-u te da se češće svodi na improvizaciju nego na dosljednu uporabu i još je daleko od strukturiranog sustava kakav je ASL (Zeshan 2003: 122). Razlike među sustavima klasifikatora u pojedinim znakovnim jezicima i činjenica da je velik dio leksičkih znakova nastao leksikalizacijom od klasifikatora govore u prilog tezi da sustav klasifikatora može s vremenom postati i arbitrarniji. Najvažnija je razlika između klasifikatora i leksičkih znakova u tome što kod leksičkih znakova oblik šake, lokacija i pokret više nemaju vlastito značenje, tj. u leksičkim se znakovima gubi komponentijalnost i produktivnost koja je karakteristična za klasifikatore (Aronoff i dr. 2003: 69–70). Kako je već spomenuto, kognitivna je gramatika model opisa koji se među ostalim oslanja i na postavke geštaltističke psihologije, a jedno je od osnovnih njezinih načela i negiranje Fregeova načela kompozicionalnosti prema kojem vrijednost cjeline proizlazi iz zbroja vrijednosti njezinih dijelova, odnosno prema postavkama geštaltističke psihologije predodžba lika u odnosu na pozadinu ne uspostavlja se na temelju prethodnog uočavanja njegovih sastavnica i njihova naknadnog postavljanja u odnose (Belaj i Tanacković Faletar 2014: 250). Kognitivnolingvističko negiranje Fregeova načela pokazalo se neprimjenjivim na klasifikatore u znakovnim jezicima. Tako se možemo složiti s geštaltističkim stavom da cjelina ima primat u odnosu na svoje dijelove kada je riječ o leksičkim jedinicama znakovnih jezika, no to nije točno i za produktivne konstrukcije poput klasifikatora čija mogućnost izra-

žavanja novih značenja počiva upravo na prethodnom uočavanju sastavnica scenarija i njihova naknadnog stavljanja u odnose. S formalnog aspekta klasifikatori krše nekolicinu formativnih pravila koja slijede svi leksički znakovi kao što su uvjet dominantnosti i uvjet simetrije¹³ te imaju različite morfološke karakteristike u odnosu na leksičke znakove. Klasifikatori se počinju približavati leksičkom kraju kontinuuma kada prihvate formalna ograničenja leksičkih znakova. Primjer leksikaliziranog klasifikatora jest znak FUNERAL (pogreb) u ASL-u.

Slika 21. Leksički znak FUNERAL 'pogreb' u ASL-u izveden od klasifikatora (modificirano prema Emmorey 2002)

Leksički je znak za pogreb nastao od klasifikatora u kojem oblik šake V označava dvije uspravne osobe sa značenjem *osobe u paru hodaju prema naprijed*. Kada bi riječ bila o produktivnoj formi klasifikatora, oblik šake mogao bi se promijeniti tako da označava tri osobe, pokret bi se mogao promijeniti tako da indicira da je jedna osoba odmaknula naprijed, a orijentacija šaka može se promijeniti tako da označava da su osobe okrenute jedna prema drugoj. U leksičkom znaku takve promjene više nisu moguće, formativne komponente znaka (oblik šake i pokret) nemaju status morfema, a znak više ne znači *osobe u paru hodaju prema naprijed*, već znači *pogreb* (Emmorey 2002: 21–22). Na slici 21 primjer je leksičkog znaka izvedenog od klasifikatora.

Klasifikatori u procesu leksikalizacije prate leksikalizacijske uzorke koji se mogu pronaći i u govornim jezicima. Kada kompleksna struktura leksikalizacijom postane monomorfemska, dolazi do promjene značenja, gubitka morfološke kom-

¹³ Uvjet simetrije – ako se obje ruke kreću neovisno jedna o drugoj tijekom artikulacije znaka, moraju biti specificirane za istu lokaciju, isti oblik šake i isti pokret (neovisno o tome izvode li se simultano ili naizmjenično), a specifikacije za orijentaciju moraju biti ili simetrične ili identične. Uvjet dominantnosti – ako artikulatori u dvoručnim znakovima ne dijele iste specifikacije za oblik šake (razlikuju se), tada (i) jedna ruka mora biti pasivna, dok aktivna ruka izvodi pokret i (ii) pasivna ruka može imati oblik šake A, S, B, 5, 1, C, O (Battison 1978; prema Emmorey 2002). Uvjete simetrije i dominantnosti beziznimno slijede svi leksički znakovi.

pozicionalnosti i dolazi do prilagođavanja formativnim i ritmičkim ograničenjima monomorfemskih konstrukcija (Emmorey 2002: 22). Leksikon znakovnih jezika ustrojen je po principu teorije prototipa. Naime kognitivna lingvistika, pa onda i kognitivna gramatika, odbacuje aristotelovsku definiciju kategorija kao čvrsto omeđenih skupova čiji članovi dijele ista obilježja. Kategorije su otvorene novim članovima, nemaju stabilne granice i sastoje se od perifernih i prototipnih članova. Ako leksikon znakovnih jezika promatramo kao kategoriju koja funkcionira po principu teorije prototipa, prototip kategorije predstavljat će leksički znakovi koji podliježu formalnim pravilima tvorbe i čiji elementi gube vlastito značenje unutar konstrukcije. Elementi klasifikatora zadržavaju vlastito značenje unutar konstrukcije i ne podliježu svim formalnim pravilima te stoga klasifikatori automatski predstavljaju rubnije članove kategorije. No svaka pojedina vrsta klasifikatora ima različit status unutar kategorije. S obzirom na to da su najapstraktnije jedinice i da označavaju pripadnost entiteta određenoj semantičkoj kategoriji, klasifikatori entiteta posjeduju najvišu razinu arbitrarnosti i to ih svrstava uz bok leksičkim jedinicama. Nešto su udaljeniji od prototipa klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta i klasifikatori rukovanja, a sam rub kategorije predstavljaju klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela jer pokazuju najveći odmak od prototipa na svim razinama opisa.

Znakovni jezici na različite načine i u različitoj mjeri koriste klasifikatore u svakodnevnoj komunikaciji, a razlike su vidljive posebice u pojavnosti pojedinih vrsta klasifikatora. Analiza klasifikatora u hrvatskom znakovnom jeziku pokazuje da su najučestalije konstrukcije s klasifikatorima rukovanja, sljedeći se po čestotnosti pojavljuju klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta, zatim klasifikatori entiteta, a najrjeđe se upotrebljavaju klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela, čime se dodatno potvrđuje njihov status kao rubnih primjeraka kategorije (Ujević 2012: 54). Paralelna analiza ASL-a i izraelskog znakovnog jezika (ISL) pokazuje da hrvatski i izraelski znakovni jezik pokazuju vrlo slične obrasce pojavnosti pojedinih vrsta klasifikatora. Isto kao i u HZJ-u najfrekventnije su vrste klasifikatora u ISL-u klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta te klasifikatori rukovanja. S druge strane ASL pokazuje najveću zastupljenost klasifikatora entiteta. Nadalje, podaci iz ASL-a pokazuju da se u svakodnevnoj komunikaciji klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela upotrebljavaju tek nakratko i prednost se uvijek daje klasifikatorima entiteta ili klasifikatorima koji označavaju oblik i veličinu objekta; dulje konstrukcije s tim klasifikatorima karakteristične su za narativne ili poetske forme. Isti status imaju i u HZJ-u. U ISL-u klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela puno su češći i njihova upotreba nije ograničena na uski kontekst pripovijedanja kao u ASL-u. Također, u danskom znakovnom jeziku (DTS) nove ge-

neracije znakovatelja sve češće koriste tu vrstu klasifikatora kao markere sročnosti (Aronoff i dr. 2003: 66). Na temelju tih istraživanja donesen je zaključak o vezi između načina na koje pojedini jezici koriste klasifikatore i njihove relativne starosti. Iz toga proizlazi da stariji jezici poput ASL-a koriste više apstraktnijih klasifikatora kao što su klasifikatori entiteta i vrlo malo krajnje rubnih klasifikatora koji označavaju tijelo ili dio tijela. Mlađi znakovni jezici (ISL) prije svega koriste klasifikatore koji označavaju oblik i veličinu objekta te klasifikatore rukovanja kojima se označavaju konkretni, fizički opipljivi entiteti, a od starijih znakovnih jezika razlikuje ih i češća i slobodnija upotreba klasifikatora koji označavaju tijelo ili dio tijela (Aronoff i dr. 2003: 68–69). HZJ kompatibilan je s mlađim jezicima kada je u pitanju češća upotreba klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta i klasifikatora rukovanja, ali je istovremeno kompatibilan i sa starijim jezicima poput ASL-a kada je u pitanju upotreba klasifikatora koji označavaju tijelo ili dio tijela.

4. Zaključak

Analiza klasifikatora u znakovnim jezicima dovodi do zaključka da su klasifikatori složene i produktivne konstrukcije kojima se fokus stavlja na pojedine aspekte referenta i njegova odnosa s ostalim elementima scenarija. Svaka vrsta klasifikatora profilira neki drugi aspekt referenta. Klasifikatori entiteta profiliraju pripadnost entiteta određenoj skupini i njihov prostorni odnos, klasifikatori rukovanja profiliraju odnos agensa i sredstva, klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta profiliraju dimenzionalne karakteristike entiteta, a klasifikatori koji označavaju tijelo ili dio tijela profiliraju odnos dijela tijela i prostora. Svakoj se vrsti klasifikatora može odrediti shematičan značenjski pol koji obuhvaća sve specifičnije varijante u konkretnim uporabnim kontekstima. Stoga smo semantički pol klasifikatora entiteta shematično odredili kao [STVAR U ODNOSU], semantički pol klasifikatora rukovanja kao [STVAR KAO ELEMENT PROCESA], semantički pol klasifikatora koji označavaju oblik i veličinu objekta kao [DIMENZIJE STVARI], a semantički pol klasifikatora koji označavaju tijelo ili dio tijela kao [DIO STVARI]. Klasifikatori potvrđuju tezu o većoj zastupljenosti ikoničnosti u znakovnim jezicima u odnosu na govorne jezike jer predstavljaju strukture u kojima oblici šaka supstitucijski prikazuju konceptualne strukture nastale u umu znakovatelja. Veća razina ikoničnosti nikako ne podrazumijeva i potpunu ikoničnost; izbor aspekta scenarija koji će se profilirati uvijek je arbitraran i uvelike ovisi o kulturi jezične zajednice. Klasifikatori su hijerarhijski uređena kategorija koja podliježe principima teorije prototipa. Unutar kategorije klasifikatora postoje prototipniji i manje prototipni primjerci; prototipni su primjerci apstraktniji i približavaju se arbitrarnoj strani kontinuuma, a

neprototipne članove karakterizira veća razina ikoničnosti i kršenje većeg broja formalnih pravila. Iako predstavljaju produktivne jedinice jezičnoga sustava, klasifikatori s vremenom mogu postati leksičke jedinice. Proces leksikalizacije klasifikatora jednak je onome u govornim jezicima i svodi se na gubitak morfološke kompozicionalnosti i prilagođavanje formativnim ograničenjima monomorfemskih struktura. Također, istraživanja u nekolicini znakovnih jezika pokazuju različite uporabne uzorke te je moguće uočiti da stariji znakovni jezici više koriste apstraktnije klasifikatore poput klasifikatora entiteta, a mlađi znakovni jezici primat daju ikoničnijim vrstama klasifikatora kao što su klasifikatori rukovanja i klasifikatori koji označavaju oblik i veličinu objekta. Ovom se analizom nastojala pojasniti priroda klasifikatora u znakovnim jezicima. Klasifikatori su složeno lingvističko pitanje kojem se u posljednjih nekoliko godina posvećuje sve više pozornosti, no većina istraživanja temelji se na opisu formalnih aspekata klasifikatora, a semantička se komponenta često ostavlja po strani ili se spominje tek usputno. Kako bi opis tih konstrukcija bio cjelovit, buduća bi istraživanja veći fokus trebala staviti upravo na semantičke aspekte koji počivaju na univerzalnim principima ljudske konceptualizacije.

Literatura

- Aikhenvald, Alexandra. 2000. *Classifiers: A typology of noun classification devices*. New York: Oxford University Press.
- Allan, Keith. 1977. Classifiers. *Language* 53. 285–311.
- Aronoff, Mark; Meir, Irit; Padden, Carol; Sandler, Wendy. 2003. Classifier constructions and morphology in two sign languages. U Emmorey, Karen (ur.), *Perspectives on classifiers in signed languages*, 53–84. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Battison, Robbin. 1978. *Lexical borrowing in American Sign Language*. Silver Spring, MD: Linstok Press.
- Belaj, Branimir; Tanacković Faletar, Goran. 2014. *Kognitivna gramatika hrvatskog jezika: Imenska sintagma i sintaksa padeža*. Zagreb: Disput.
- Bergman, Brita; Wallin, Lars. 2003. Noun and verbal c in Swedish Sign Language. U Emmorey, Karen (ur.), *Perspectives on classifiers in signed languages*, 35–52. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Bradarić-Jončić, Sandra. 2000. Manualni oblici komunikacije osoba oštećena sluha. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja* 36(2). 123–136.
- Collins-Ahlgren, Marianne. 1990. Spatial–locative predicates in Thai Sign Language. U Lucas, Ceil. (ur.), *Sign language research. Theoretical issues*, 103–117. Washington D.C.: Gallaudet University Press.

- Emmorey, Karen. 2002. *Language, cognition, and the brain: Insights from sign language research*. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum and Associates.
- Emmorey, Karen (ur.). 2003. *Perspectives on classifiers in signed languages*. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Engberg-Pedersen, Elisabeth. 1993. *Space in Danish Sign Language: The semantics and morphosyntax of the use of space in a visual language*. Hamburg: Signum-Verlag.
- Fauconnier, Gilles. 1985. *Mental spaces: Aspects of meaning construction in natural language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Fauconnier, Gilles; Turner, Mark. 2002. *The way we think, conceptual blending and the mind's hidden complexities*. New York: Basic Books'.
- Grinevald, Colette. 2000. A morphosyntactic typology of classifiers. U Senft, Gunter (ur.), *Systems of nominal classification*, 50–92. Cambridge: Cambridge University Press.
- Johnston, Trevor; Schembri, Adam. 2007. *Australian Sign Language (Auslan): An introduction to sign language linguistics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kantor, Rebecca. 1980. The acquisition of classifiers in American Sign Language. *Sign Language Studies* 28. 193–208.
- Lakoff, George. 1987. *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago: University of Chicago Press.
- Lakoff, George; Johnson, Mark. 1980. *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.
- Langacker, Ronald Wayne. 1987. *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 1. Theoretical preliminaries*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald Wayne. 1988. A view of linguistic semantics. U Rudzka-Ostyn, Brygida (ur.), *Topics in cognitive linguistics*, 49–90. Amsterdam: John Benjamins.
- Langacker, Ronald Wayne. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. 2. Descriptive applications*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald Wayne. 2008. *Cognitive Grammar: A basic introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- Liddell, Scott. K. 2003. Sources of meaning in ASL classifier predicates. U Emmorey, Karen (ur.), *Perspectives on classifiers in signed languages*, 199–220. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Liddell, Scott. K. 2003. *Grammar, gesture, and meaning in American Sign Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Matovac, Darko. 2007. Oprimjerenje kognitivne teorije kategorizacije japanskim jezikom. *Jezikoslovlje* 8(2). 211–228.
- McDonald, Betsy Hicks. 1982. *Aspects of the American Sign Language predicate system*. Unpublished doctoral dissertation, Buffalo, NY: State University of New York at Buffalo.
- Milković, Marina. 2012. Što jest, a što nije znakovni jezik? (Rad izložen na Okruglom sto-

- lu „Izjednačavanje prava gluhih u svjetlu konvencije UN-a; Priznavanje hrvatskog znakovnog jezika (HZJ), Zagreb, 25. studenog 2008.).
- Morgan, Gary; Woll, Benice. 2007. Understanding sign language classifiers through a polycomponential approach. *Lingua* 117. 1159–1168.
- Newport, Elissa. L.; Meier, Richard. P. 1985. The acquisition of American Sign Language. U Slobin, D. (ur.), *The cross-linguistic study of language acquisition*, 881–938. Hillsdale NJ: Erlbaum.
- Padden, Carol. 1990. The relation between space and grammar in ASL verb morphology. U Lucas, Ceil. (ur.), *Sign language research. Theoretical issues*, 118–132. Washington D.C.: Gallaudet University Press.
- Perniss, Pamela. 2007. Achieving spatial coherence in German Sign Language narratives: The use of classifiers and perspective. *Lingua* 117. 1315–1338.
- Pribanić, Ljubica; Milković, Marina. 2008. Što znamo nakon pet godina istraživanja gramatike HZJ? U Mrkonjić, Zamir (ur.), *Knjiga sažetaka: 1. naučna konferencija s međunarodnim sudjelovanjem – Istraživanja i inovacije u edukaciji i rehabilitaciji*. BiH: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet u Tuzli.
- Quer, Joseph; Cecchetto, Carlo; Donati, Caterina; Geraci, Carlo; Kelepir, Meltem; Pfau, Roland; Steinbach, Markus. 2017. *SignGram blueprint: A guide to sign language grammar writing*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH.
- Schembri, Adam. 2001. *Issues in the analysis of polycomponential verbs in Australian Sign Language (Auslan)*. Neobjavljena doktorska disertacija, Sydney: University of Sydney.
- Schembri, Adam. 2003. Rethinking ‘classifiers’ in signed languages. U Emmorey, Karen (ur.), *Perspectives on classifiers in signed languages*, 3–34. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Schick, Brenda. 1990. Classifier predicates in American Sign Language. *International Journal of Sign Linguistics* 1(1). 15–40.
- Stokoe, William. C. 1960. Sign language structure: An outline of the visual communication systems of the American deaf. *Studies in linguistics, occasional papers* 8. 3–37. Buffalo, NY: University of Buffalo.
- Supalla, Ted. 1982. *Structure and acquisition of verbs of motion and location in American Sign Language*. San Diego: University of California.
- Supalla, Ted. 1986. The classifier system in American Sign Language. U Craig, C. (ur.), *Noun classification and categorization, proceedings of a symposium on categorization and noun classification, Eugene, Oregon, October 1983* (Typological Studies in Language 7), 181–215. Amsterdam: John Benjamins.
- Sutton-Spence, Rachel; Woll, Benice. 1999. *The linguistics of British Sign Language: An introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Takkinen, Ritva. 1996. Classifiers in a sign language dictionary, *The Fifth International Conference on Theoretical Issues in Sign Linguistics*. Montreal, Canada.
- Talmy, Leonard. 2001. *Toward a cognitive semantics. Typology and process in concept structuring*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Tang, Gladys. 2003. Verbs of motion and location in Hong Kong Sign Language: Conflation and lexicalization. U Emmorey, Karen (ur.), *Perspectives on classifiers in signed languages*, 143–166. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Taub, Sarah. 2001. *Language from the body: Iconicity and metaphor in American Sign Language*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, John, R. 2002. *Cognitive grammar*. New York: Oxford University Press.
- Ujević, Emilija. 2012. *Vrste klasifikatora u hrvatskom znakovnom jeziku*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Edukacijsko-rehabilitacijski fakultet.
- Valli, Clayton; Lucas, Ceil. 1995. *Linguistics of American Sign Language: An Introduction*. 3. izd. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Valli, Clayton; Lucas, Ceil. 2001. *Sociolinguistic variation in American Sign Language*. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Wallin, Lars. 1990. Polymorphemic predicates in Swedish Sign Language. U Lucas, Ceil. (ur.), *Sign language research: Theoretical issues*, 133–148. Washington, DC: Gallaudet University Press.
- Wallin, Lars. 1996. *Polysynthetic signs in Swedish Sign Language*. Stockholm: University of Stockholm.
- Wilcox, Sherman. 2004. Cognitive iconicity: Conceptual spaces, meaning, and gesture in signed language. *Cognitive Linguistics* 15(2). 119–147.
- Zeshan, Ulrike. 2003. Classificatory constructions in Indo-Pakistani Sign Language: Grammaticalization and lexicalization processes. U Emmorey, Karen (ur.), *Perspectives on classifiers in signed languages*, 113–141. Mahwah NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Zwitserlood, Inge. 2003. *Classifying hand configurations in Nederlandse Gebarentaal* (Sign Language of the Netherlands). Utrecht: LOT Dissertation Series.
- Zwitserlood, Inge. 2012. Classifiers. U Pfau, Roland; Steinbach, Markus; Woll, Benice (ur.), *Classifiers. Sign language: an international handbook*, 158–186. Berlin: Mouton de Gruyter.

Adresa autora:

Filozofski fakultet Osijek
L. Jägera 9, Osijek
E-mail: bbelaj@ffos.hr
barbara.majdenic@gmail.com

CLASSIFIERS IN SIGN LANGUAGES

Classifiers in sign languages have the status of linguistic universals and are productive constructions that describe various aspects of referents and their relationship with other elements in a scenario. Classifiers can be divided into four groups: entity classifiers, handling classifiers, size and shape specifiers, and body part classifiers. Each group has a schematic semantic pole which determines the nature of the whole construction. The schematic semantic pole of entity classifiers can be defined as [THING IN RELATION], the schematic semantic pole of handling classifiers as [THING AS ELEMENT OF PROCESS], that of size and shape specifiers can be defined as [DIMENSIONS OF THINGS] and of body part classifiers as [PART OF A THING]. The higher degree of iconicity of classifiers derives mainly from the visual nature of sign languages, but the selection of distinctive scenes is always arbitrary. Even though they are productive units, classifiers can become lexical units through lexicalization.

Key words: classifiers; sign languages; cognitive grammar; conceptual integration.